

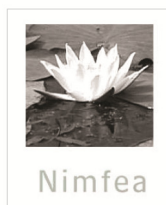
ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007–2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

BIO
Aqua
pro

Nimfea

TROLLIUS EUROPAEUS

TERMÉSZETVÉDELMI
SZOLGÁLTATÓ BT. 2004

A Dél-ásványi gyepek (HUHN20098) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

fenntartási terve

Debrecen
2014

Ügyfél

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

Együttműködő partnerek

BioAqua Pro Környezetvédelmi Szolgáltató és Tanácsadó Kft.
Nimfea Természetvédelmi Egyesület
Trollius Europaeus Természetvédelmi Szolgáltató Betéti Társaság

Vezető szakmai koordinátor

Dr. Magura Tibor

Szakmai koordinátor

Dr. Juhász Péter
Lesku Balázs
Olajos Péter

Vezető természettudományi szakértő

Dr. Kiss Béla

Vezető agrárgazdálkodási szakértő

Konyhás Sándor

Közreműködő szakértők

Dr. Forgács Zoltán
Horváth Dénes
Boruzs András
Molnár Géza
Dr. Gulyás Gergely
Hődör István
Dr. Sum Szabolcs
Dr. Váczi Olivér
Sallai R. Benedek

Tartalomjegyzék

I. Natura 2000 fenntartási terv	5
1.A terület azonosító adatai	6
1.1.Név	6
1.2.Azonosító kód	6
1.3.Kiterjedés	6
1.4.A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek.....	6
1.5.Érintett települések.....	6
1.6.Egyéb védettségi kategóriák.....	6
1.7. Tervezési és egyéb előírások	6
2.Veszélyeztető tényezők.....	8
3.Kezelési feladatok meghatározása.....	11
3.1.Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése.....	11
3.2. Kezelési javaslatok.....	11
3.2.1. Élőhelyek kezelése.....	11
3.2.2.Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés	21
3.2.3.Fajvédelmi intézkedések	22
3.2.4. Kutatás, monitorozás.....	22
3.2.5.Mellékletek	23
3.3.A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében	23
3.3.1.Agrártámogatások.....	24
3.3.2.Pályázatok	27
3.3.3.Egyéb	27
3.4.A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	27
3.4.1.Felhasznált kommunikációs eszközök	27
3.4.2.A kommunikáció címzettjei	28
3.4.3.Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel.....	28
II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció.....	32
1.A tervezési terület alapállapot jellemzése	33
1.1. Környezeti adottságok.....	33
1.1.1. Éghajlati adottságok.....	33
1.1.2. Vízrajzi adottságok	33
1.1.3. Talajtani adottságok	34
1.2.Természeti adottságok	34
1.2.1.A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek.....	36
1.2.2.A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	38
1.2.3.A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok	38
1.2.4.A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok	41
1.3.Területhasználat.....	41
1.3.1.Művelési ág szerinti megoszlás.....	41
1.3.2.Tulajdoni viszonyok.....	42
1.3.3.Területhasználat és kezelés	42
2.Felhasznált irodalom	46
3. Térképek	49

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Dél-ásványi gyepék kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
--------------------------------	---

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUHN20098
---------------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	1483,15 ha
---------------------------------------	------------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő élőhelyek

- 1530* - Pannon szikes sztyeppék és mocsarak

* kiemelt jelentőségű jelölő élőhely

1.4.2. Jelölő fajok

- nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*)
- nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)
- közönséges ürge (*Spermophilus citellus*)

1.5. Érintett települések

Hajdú-Bihar megye: Bakonszeg, Báránd, Bihardancsháza, Biharnagybajom, Bihartorda, Nagyrábé

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

Egyéb érintett Natura 2000 terület: Bihar Különleges madárvédelmi terület (HUHN10003)

A tervezési terület az Országos ökológiai hálózat magterület övezetének (100%) része.

- A terület 663,85 ha-on a Bihari-sík Tájvédelmi Körzetet érinti (4/1998. (II.20.) KTM rendelet a Bihari-sík TK létesítéséről)

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

Bihari-sík Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelési tervének szakmai anyaga 2003-ban került kidolgozásra (jogszabályban még nem került kihirdetésre).

1.7.2. Településrendezési eszközök

- Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat közgyűlésének 13/2010.(IX.17.) önkormányzati rendelete Hajdú-Bihar megye területrendezési tervéről
- Báránd község Önkormányzatának 15/2008. (XII.22.) KT. rendelete Báránd Község helyi Építési szabályzatáról
- Bihardancsháza helyi építési szabályzat és szabályozási terv – 5/1999. (VIII.10.) önkormányzati rendelet
- Biharnagybajom helyi építési szabályzat és szabályozási terv – 8/2005. (VI.15.) önkormányzati rendelet
- Bihartorda helyi építési szabályzat és szabályozási terv – 24/2005. (XII.23.) önkormányzati rendelet
- Nagyrábé helyi építési szabályzat és szabályozási terv – 24/2005. (XII.23.) önkormányzati rendelet

1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek

- **Körzeti erdőterv:** Hajdúhát-Bihari erdőtervezési körzet körzeti erdőterve (érvényes: 2012.01.01 - 2021.12.31) (ügyiratszám: 7007/14/2010.) Kelt: 2012.december 20.

Következő tervezés éve a Hajdúhát-Bihari körzetben: 2020

1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

I/3. Hajdú-bihari apróvadas körzet vadgazdálkodási terve. **Érvényes:** 2014-ig. (Országos Vadgazdálkodási Adattár)

Nagyrábé Petőfi Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-904910-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. **Érvényes:** 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Bárándi Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-905040-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. **Érvényes:** 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Dózsa Vadásztársaság, Biharnagybajom (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-905030-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. **Érvényes:** 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

Halgazdálkodási terv a területre vonatkozóan nem áll rendelkezésre.

1.7.6. Vízgyűjtő-gazdálkodási terv

A Hortobágy-Berettyó alegység (2-17) vízgyűjtő-gazdálkodási terve. Közreadta a TIKÖVIZIG és a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság, 2010 áprilisában. Esedékes felülvizsgálat éve: 2015.

1.7.7. Egyéb tervek

Nagy szikibagoly (*Gortyna Borelii lunata*) fajmegőrzési terve. Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Természetvédelmi Hivatal, 2004.

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű	Érintett terület nagysá- ga (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A02.03	Gyepterület átalakítása szántóvá	L	1	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*): A Natura 2000 élőhely beszántása az élőhely megszűnését vonja maga után. A szántóföldekkel érintkező, peremhelyzetű állományok kiterjedését a beszántás évről-évre csökkenti.
A03.02	Extenzív kaszálás	L	1,5	Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>): A helytelen időpontban, vagy túlzott gyakorisággal végrehajtott kaszálás a hernyó stádiumban lévő állatok megsemmisítését és/vagy eltávolítását jelentheti az élőhelyről, nem biztosítja az imágók – füves rétekhez kötődő – életfeltételeit, csökkenti vagy drasztikusabb beavatkozás esetén gátolja a nőstények petézési hajlandóságát, valamint veszélyezteti a kellő mennyiségű és minőségű nektárforrás rendelkezésre állását.
				Nagy szikibagoly (<i>Gortyna borelii</i>): A helytelen időpontban végrehajtott kaszálás elpusztíthatja a hernyókat, illetve megfoszthatja azokat táplálékuktól. A kaszálás ezen kívül növeli a kipárolgást, a napfénynek közvetlenül kitett talaj gyorsabban kiszárad, így a gyökérzet nedvességtartalma is csökkenhet, ami veszélyeztetheti a lárvákat és a bábokat. A kaszálás károsítja továbbá a tápnövényt, amely egy ideig nem tud fotoszintetizálni, ezzel csökkenhet a gyökérzet tápanyag-tartalma, valamint ellenálló-képessége.
A03.03	kaszálás felhagyása/hiánya	L	1	Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): Veszélyezteti az ürgeállomány számára optimális állandó rövid fűvű állapot fennmaradását.
A04.03	pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	L	1	Közönséges ürge rge (<i>Spermophilus citellus</i>): Veszélyezteti az ürgeállomány számára optimális állandó rövid fűvű állapot fennmaradását.
A07	Biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	L	1,5	Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>): A faj élőhelyei közvetlenül mezőgazdasági területek mellett helyezkednek el. Az itt kiszórt növényvédő szereket és műtrágyákat a szél a tápnövények leveleire juttathatja, ami a peték, a lárvák, illetőleg a bábok pusztulását okozhatja.
				nagy szikibagoly (<i>Gortyna borelii lunata</i>): A faj élőhelyei közvetlenül mezőgazdasági területek mellett helyezkednek el. Az itt kiszórt növényvédő szereket és műtrágyákat a szél a tápnövények leveleire juttathatja, ami a peték, a lárvák, illetőleg a bábok pusztulását okozhatja.
E03	Szemét, hulladék	L	0,5	Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>). Nagyrábé településtől észak – észak-nyugati irányban a fajnak három olyan élőhelye is található, melynek szélére építési törmelék, szemetet, sített és/vagy mezőgazdasági hulladékokat hordanak.
H02.06	mezőgazdasági és erdészeti tevékenységből származó diffúz talajvízszennyezés	L	1	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*): egy szarvasmarha telepről származó szennyvíz terítése a telep környezetében található szikes élőhelyek gyomosodását, degradációját segíti elő.
J02.03.02	csatornázás	M	25	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*): a csatornázás révén a talajvízszint mélyebbre húzódik, mely az élő-

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű	Érintett terület nagysá- ga (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
				helyek szikes jellegének, karakterének megváltozását, az élőhelytípus degradációját, természetességi értékének csökkenését irányozza elő.
J03.02	Élőhelyfoltok összekötteté- sének csökkenése, emberi hatásra	L	1	Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): A fennmaradt kis ürgeállomány terjedését a nem megfelelő területkezelés (nem használt , magas fűvű foltok meghagyása) könnyen megakadályozhatja.
J02.05.02	belvízviszonyok megváltoz- tatása	L	1	Közönséges ürgerge (<i>Spermophilus citellus</i>): Alkalmas ürgeélőhely méretének csökkenése, megszűnése
K02.01	fajösszetétel változás, szuk- cesszió	L	1	Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): Veszélyezteti az ürgeállomány számára optimális állandó rövid fűvű álla- pot fennmaradását.
K03.04	ragadozás (predáció)	L	1	Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): Kóbor kutyák és macskák károkat okozhatnak az ürgeállományban.
K05.01	Genetikai összeomlás (bel- tenyészet)	L	1	Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): A meglévő maradványpopuláció nagyon kicsi és genetikailag is sérülé- keny
M01.02	Aszály és csapadékmennyi- ség csökkenés	L	1,5	Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>): Az utóbbi legalább egy évtized során hazánk éghajlata némiképpen megváltozott, amely helyenként – még egyes, extrém módon csapadékos évekkkel együtt is - a vizes élőhelyek bizonyos fokú visz- szaszorulását idézte elő. Mindez a faj élőhelyeinek fokozatos zsugorodását idézheti elő.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A Dél-Ásványi gyepek kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területté nyilvánításakor az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikkének (4) bekezdése alapján a terület természetvédelmi célkitűzései meghatározásra kerültek, valamint kiemelésre kerültek egyes jelölő értékek, amelyeket a kezelés során prioritásként kell kezelni. A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjain (SDF) találhatóak.

A terület természetvédelmi célkitűzése a pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*) területcsökkenésének megállítása és állapotuk javítása a gyepgazdálkodáshoz, erdőgazdálkodáshoz és vízgazdálkodáshoz köthető intézkedések révén, valamint a szikes gyepekhez kötődő jelölő fajok (nagy szikibagoly (*Gortyna borellii lunata*), nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) és ürge (*Spermophilus citellus*) állományának megőrzése.

A tervezési terület része a (HUHN10003) Bihar különleges madárvédelmi területnek is, így néhány jelölő, fokozottan védett madárfaj (pl: kék vércse (*Falco vespertinus*), túzok (*Otis tarda*)) élőhelyeinek (fészkelő és/vagy táplálkozóhelyek, dűrgőhelyek, stb) védelme szerepel a terület természetvédelmi célkitűzései között.

A gyepgazdálkodás tekintetében ezt a legeltetés intenzitásának és a kaszálás módjának optimalizálása és ellenőrzése, illetve az elszántások megakadályozása tudják biztosítani. Az erdőgazdálkodás tekintetében a természetközeli állapotú erdők fenntartása és a tájidegen erdők lecserélése, míg a vízgazdálkodás tekintetében a célok elérését a csapoló hatás csökkentése szolgálja. Ezek az intézkedések a közösségi jelentőségű értékek megőrzését, hosszabb távon pedig állományaik megerősítését segítik.

3.2. Kezelési javaslatok

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések eléréséhez a terület egyes részei eltérő kezelést igényelnek, figyelembe véve az ott előforduló élőhelyeket, fajokat, és az ott jellemző gazdálkodási formákat. A kezelési, fenntartási, és részben az élőhelyrekonstrukciós és fejlesztési javaslatokat ezért a Natura 2000 terület egyes lehatárolt részegységeire, az úgynevezett kezelési egységekre (KE) vonatkozóan rendszerezi a fenntartási terv (a kezelési egységek térbeli elhelyezkedését a 3.2.5. melléklet térképei mutatják be). Az egyes kezelési egységekre nem vonatkoztatható élőhelyrekonstrukciós, fajvédelmi, kutatási és monitorozási javaslatokat a 3.2.2. - 3.2.4. fejezetben tárgyalja a fenntartási terv.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

A kezelési javaslatok esetében élesen el kell választani a kötelező jellegű, jogszabályban előírt korlátozásokat, illetve az önkéntes vállalásokat. A 275/2004 (X. 8.) Kormányrendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírás-javaslatok, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.

Az alább részletezett kezelési javaslatok esetében a fenntartási terv nem tér ki az élőhelykezeléssel, gazdálkodással kapcsolatos, jogszabályokban meghatározott, kötelezően betartandó előírásokra. A leírt kezelési javaslatok olyan, a természetvédelmi célkitűzések eléréséhez szükséges gazdálkodási módokat, élőhelykezelési beavatkozásokat részletez, amelyek csupán iránymutatásként szolgálnak, megvalósításuk önkéntes vállalás, egyedi finanszírozás, illetve később életbe lépő támogatási rendszer illetve jogszabályi előírás esetében elvárható.

A fenntartó kezeléseknél már jogszabályokkal meghatározott érvényes szabályozási rendszerek is működnek (pl. a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Kormányrendelet), amelyek rendelkezéseit a fenntartási javaslataink között nem ismétlünk meg. A kezelési egységek elhelyezkedését a 3. pontban szereplő térképmelléklet mutatja.

KE-1 kezelési egység

(1) Meghatározása: Mezőgazdasági jellegű tevékenységet szolgáló tanyák, családi gazdaságok, majorok, mezőgazdasági üzemek, állattartó telepek, állások és utolsósorban a műutak. Jelentős részben művelés alól kivett területek tartoznak a kezelési egységbe, ill. az ezekhez közvetlenül csatlakozó gyepterületi művelési ágban lévő területek. A legelő állatok fokozott jelenléte miatt jellemző a taposott, tiport talajfelszín és a gyomosodás. Ezek természetvédelmi szempontból alapvetően nem jelentenek problémát. Megfelelő kezelés mellett táji léptékben növelhetik is a természetességet.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: tanyák, családi gazdaságok (U10), telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók (U4), falvak, falu jellegű külvárosok (U3), út- és vasúthálózat (U11)
- Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

Gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező (GY107).
- A gyepterületen előforduló őshonos hagyásfák, hagyásfa csoportok (delelő fák), valamint cserjés foltok eltávolítása nem megengedett. (GY33).
- Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell. (GY108).
- Tisztító kaszálás, szárazzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárazzás (GY112).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

A műutak esetében javasoljuk megvizsgálni békaalagutak létesítésének feltételeit, lehetőségét.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A kezelési egységbe tartozó területeken jelentős arányban vannak gyepek. A gyomosodás megakadályozása érdekében javasolt a terület hasznosítása kaszálással.

Az úgynevezett őszi tisztító kaszálás már nem akadályozza meg számos gyomfaj termésképzését és terjedését. Különösen a mezei aszat és a bojtortján szerbtövis esetében indokolt, hogy korábban, a virágzás kezdetén legyen az állások és állattartó telepek környékén gyommentesítő kaszálás. Szükség esetén ezt meg kell ismételni.

KE-2 kezelési egység

(1) Meghatározása: Ürmös szikes gyepek, cickóros gyepek, szikes rétek, mézpázsitos szikfokok, vakszikfoltok, löszgyepek, zavart száraz-félszáraz és üde gyepek, nádasok és mocsarak, valamint a felsorolt élőhelyekhez kapcsolódó kisebb élőhelyfoltok és fragmentumok. (pl.: nem őshonos fajú (főként fehér akác és nemes nyár alkotta) szárnyékerdők.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: nem tözegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a), zsiókás, kötő kákás és nádas szikes vizű mocsarak (B6), ürmöspuszták (F1a), szikes rétek (F2), üde mézpázsitos szikfokok (F4), padkás szikesek, szikes tavak iszap- és vakszik növényzete (F5), löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek (H5a), jellegtelen fátlan vizes élőhelyek (OA), jellegtelen üde gyepek (OB), jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC), taposott gyomnövényzet és ruderalis iszapnövényzet (OG), lucernaültetvény (T2L), akácültetvények (S1), nemesnyárasok (S2), nem őshonos fajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok (S7), telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók (U4), tanyák, családi gazdaságok (U10)
- Natura 2000 élőhelyek: pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530), síksági pannon löszgyepek (6250) (részben)

(3) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Vízgazdálkodást érintő kezelési javaslatok:

A kezelési egység területén szinte mindenhol húzódnak kisebb-nagyobb vízvezető csatornák. Javasoljuk megvizsgálni, hogy a csatornák jelentősen lecsapolják-e a környező gyepeket. Amennyiben igen, úgy vizsgálni érdemes, hogy lehetséges-e a víz visszatartása. A víz megtartására (milyen formában, mennyi ideig) irányuló konkrét elképzelések megfogalmazásához vizes tervezési folyamat lebonyolítása szükséges (elengedhetetlen pl. a geodéziai felmérés terepmodell létrehozásához). Továbbá a tulajdonviszonyok részletes feltárása is szükséges annak megállapításához, hogy a környező szántókon vagy a Natura területen belül lévő rét-legelőkön okozható-e káros belvízi elöntés, amit el kell kerülni. Ezek hiányában konkrét elképzelések nem adhatók meg, hiszen ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása túlmutat a fenntartási terv keretein. Stratégiai jellegű véleményt fogalmazunk meg, miszerint szükséges volna egy olyan tanulmány kidolgozása, ami megvizsgálja részleteiben a lehetséges élőhely-rekonstrukciós megoldásokat, figyelembe véve a tulajdonviszonyokat, a gazdálkodást érintő kérdéseket, és egyes helyeken akár a csatornák kiváltásának, más helyeken vízvisszatartó vagy vízpótló műtárgyak megvalósításának lehetőségét is figyelembe veszi. A vízvisszatartást az adott év csapadékviszonyaitól függően javasoljuk alkalmazni. Csapadékos tél és/vagy tavasz esetén nem, vagy csak kis területen, száraz időszakok után viszont nagyobb területet érintve lesz eredményes a beavatkozás.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

Az érintett természetközeli gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- Évente az időjárási viszonyoknak és a gyeppel való állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása (GY79).
- A gyeppel évente csak egyszer lehet kaszálni (GY80).
- A gyepterület kaszálása, szárazítása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása (GY92).
- Fogasolás nem megengedett (GY09).
- Tárcsázás nem megengedett (GY10).
- Hengerezés nem megengedett (GY11).
- Gyepszellőztetés nem megengedett (GY12).
- A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges (GY44).
- Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park-igazgatósággal egyeztetni szükséges (GY117).
- Legeltethető állatfajok: szarvasmarhafélék (GY67).
- Legeltethető állatfaj: juh (GY68).
- Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár) (GY70).
- A gyeppel legelészárított terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a parcella 20%-át (GY61).
- A legelészárított területet a nemzeti park igazgatósággal egyeztetetten kell kialakítani (GY122).
- A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos (GY116).
- A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező (GY30).

Magyarázat az önkéntesen vállalható előírásokhoz:

A legeltetésnek legyen prioritása a kaszálással szemben. Javasoljuk, hogy a kezelési egység kb. harmada legyen csak elsősorban kaszálóként hasznosítva. Ennek kb. a felén legyen lehetősége a gazdálkodónak sarjúlegeltetésre.

Legeltetésnél a szarvasmarhának legyen prioritása. Állategységre számolva javasoljuk, hogy 60%-ban szarvasmarhával történjen a legeltetés, 40%-ban más fajokkal (birka, ló, szamár). A legeltetést a magasabb fűhozamú részeken szarvasmarhafélékkel, elsősorban a mostoha körülményekhez jobban alkalmazkodó őshonos fajtákkal (pl.: magyar szürkemarha, magyar tarka szarvasmarha) és lófélékkel, a kopárabb padkás szikes gyepterületeken juhokkal javasoljuk végezni.

(5) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A fejlesztési javaslatok vízgazdálkodási jellegűek és főképp a víz megtartására irányulnak, lásd az általános javaslatok fejezetben

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

A kezelési egység területén található gyeptípusok a legeltetést, egy részük a megfelelő időjárási körülmények között végzett kaszálást is jól tűrik. Az intenzív legeltetés azonban a gyep felszakadozását, a legelőgyomok terjedését segítheti elő, különösen a jószágállások által érintett területeken.

Azért javasoljuk a vízviSSzatartást, hogy a nyár elejétől-közepétől jellemző, forró és aszályos időszakokban is legyenek üde területek. A beavatkozás véleményünk szerint gazdálkodási szempontból is kedvező lenne, hiszen differenciáltabbá lehetne tenni a gazdálkodást és csökkenteni lehetne a „ki-sült” legelők kisebb fűhozamából adódó kockázatot.

Élőhely- és fajvédelmi szempontból is számos előnnyel járna, ha egy-egy vizes élőhely néhány héttel később száradna ki. A kétéltűek kedvezőbb szaporodási feltételeinek javulását és a nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) számára kedvező táplálkozóterületek (nektárforrást biztosító virágos rétek) hosszabb jelenlétét is eredményezné.

KE-3 kezelési egység

(1) Meghatározása: Természetesebb erdei élőhelykategóriába nem sorolható erdők és nemesnyárasok. Továbbá facsoportok, erdősávok és fasorok. Részben az Országos Erdészeti Adattárban nyilvántartott területek. Egy részük országos jelentőségű védett természeti területen található (Bihari-sík Tájvédelmi Körzet)

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA), őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők (RC), őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők (RDb), nemesnyárasok (S2), egyéb ültetett tájidegen lombos erdők (S3), nem őshonos fajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok (S7)
- Natura 2000 élőhelyek: -
- Érintett erdőrészletek: Bihartorda 16A, 23B, 23A. Nagyrábé 48A, 47C. Báránd 34A, 34B. A Báránd 34A erdőrészlet védett, a Bihari-sík Tájvédelmi Körzet része.

(3) Gazdálkodáshoz kötődő kezelési javaslatok

Az alrészletek jelenlegi fatípusai többfélék, előfordulnak nemes nyárasok és egyéb tájidegen fafajok alkotta fasorok is. A távlati célállományok legtöbbször egyéb lombelegyes-hazai nyárasok, elegyes-kocsányos tölgyesek, kőrises-kocsányos tölgyesek, kocsányos tölgyesek. Ezekben a területeken a körzeti erdőtervnek megfelelő gazdálkodás folytatható, a felújítások során azonban a természetvédelmi célkitűzéseknek az intenzíven terjedő fafajok arányának csökkentése felel meg, illetve törekedni kell arra, hogy az egyéb keménylombos fafajok közül a hazai, termőhelyhonos fajokat alkalmazzák az elegyítésekben.

Rendszeres fahasználatot nem javasolunk a kis területű faállományokban. A gyomosodás megakadályozása miatt javasoljuk, a fásítások legeltetését, esetleg delelőhelyként való használatukat. Mindkét esetben javasoljuk az illetékes természetvédelmi kezelővel való egyeztetést, mivel számos madárvédelmi vonatkozása van ennek a kezelésnek (kék vércse (*Falco vespertinus*) fészkelő helyeinek védelme).

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

- védett természeti területen fekvő erdők (ilyen üzemtervezett erdő a kezelési egység területén a Báránd 34A erdőrészlet) esetében a kötelezően betartandó előírásoknál a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény előírásait szükséges alapul venni.

- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet

- vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv (Hajdúhát-Bihari erdőtervezési körzet körzeti erdőterve (Érvényes: 2012. január 1. - 2021. december 31.)

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- Erdészeti szempontból tájidegen fajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése (E05).
- Felújítás táj- és termőhelyhonos fajokkal, illetve faállomány típusal (E51). (Magyarázat: A tájidegen fajok lecserélése hazai fajokra általános természetvédelmi célkitűzés. Alkalmazandó fajok a kocsányos tölgy, mezei szil, tatárjuhar, mezei juhar, szürke nyár, fehér fűz, egybibés galagonya, vadvadkörte és vadalma. A meglévő idegenhonos fajok kitermelésével párhuzamosan, vagy a kitermelést megelőzően történjen meg a telepítés, hogy a jelenleg minimális kiterjedésű faállományok területe átmenetileg se csökkenjen a jelenlegi szint alá.)
- Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás mellőzése (E33).

(5) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A jelenleg faállománnyal borított terület nagyrészt tájidegen fajokból áll. A tájidegen fajok lecserélése hazai fajokra általános természetvédelmi célkitűzés. Nem várható a hazai fajokból álló faállományok gyors spontán terjeszkedése (tehát a pusztai környezet megváltozása), ugyanakkor számos olyan rovarfaj tápnövényei kerülnének a tervezési területre, amelyek most a tápnövény hiányában nem lehetnek jelen. A hazai fajok madárvédelmi szempontból teljes mértékben betöltenék azt a szerepet, amit jelenleg a tájidegen fajok töltenek be (fészkelőhely).

A kezelési egységben megkülönböztetjük a kis területű faállományokat, amelyek az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény értelmében fásításnak minősülnek, így lehetőség van a legeltetésükre is. A gyenge termőhelyi adottságok miatt rendszeres faanyaggyűjtésre nem alkalmasak ezek a fásítások. Az évi fatömeg-növekmény minimális.

KE-4 kezelési egység

(1) Meghatározása: olyan szántóföldi kultúrák, amelyek művelési ága szántó, illetőleg olyan elszántások és beszántások, kisebb szántódarabok, amelyek művelési ága rét-legelő.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: szántók (T), kukoricaültetvény (T1K), búzaültetvény (T1B), napraforgó ültetvény (T1N), lucernaültetvény (T2L)
- Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

A Natura 2000 területekre vonatkozó gazdálkodási jellegű kötelező előírások és korlátozások a fenntartási terv elfogadásának időpontjában a kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- Szántóföldön trágyaszarvas kialakítása tilos (SZ13).
- Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett (SZ19).
- Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen (SZ24).
- Tápanyag-utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni (SZ37).
- Fokozottan védett, földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve kaszálást azonnal abba kell hagyni, és haladéktalanul értesíteni kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot. A gazdálkodó értesítésétől számított 3 munkanapon belül az igazgatóság köteles a gazdálkodót a kaszálásra, illetve betakarításra vonatkozó feltételekről tájékoztatni. Amennyiben a megadott határidőn belül nem érkezik válasz, akkor a megkezdett munkavégzés a többi előírás figyelembevételével folytatható (SZ07). (Magyarázat: a javasolt előírás a tűzok védelme érdekében került az önkéntesen vállalható gazdálkodási jellegű javaslatokhoz. Különösen fontos ez az alábbi helyrajzi számok esetében: Nagyrábé 0343/7, Nagyrábé 0343/8, Nagyrábé 0362/4a)
- Szántó füves élőhelyé alakítása, lucerna kultúrát követő spontán gyepesedéssel (SZ55). (Magyarázat: lásd az „Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok” bekezdésben)

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Javasoljuk egyrészt az elszántott rét vagy legelő művelési ágú területeken az eredeti művelési ág helyreállítását. Így a valós területhasználat újra rét-legelő lehet. Amíg a visszagyepesítés nem történik meg, szükséges az érintkező területek állapotának romlása érdekében az önkéntesen vállalható előírások betartása. Az elszántott területrészekben az eredeti területhasználat visszaállítását tartjuk szükségesnek. A kezelési egységbe tartozó elszántott területek korábban a jelölő élőhely (pannon szikes sztyeppék és mocsarak – 1530*) állományai voltak. Beszántásukkal veszítettek kiterjedésükből, az eredeti állapot helyreállítása szükséges.

Javasoljuk másrészt tervezési területen lévő szántók gyepesítését művelési ág váltással. A Nagyrábé 0343/7, Nagyrábé 0343/8, Nagyrábé 0362/4a helyrajzi számokon különösen fontosnak tartjuk a javaslatot, a tűzok (*Otis tarda*) állományának érdekében. A Natura 2000 területen a jelölő élőhely kiterjedésének növelése érhető el a jelenlegi szántóföldi monokultúrák természetközeli gyepékké történő átalakításával. A kezelési egység területének természetessége a fejlesztési javaslatok figyelembe vétele esetén egyértelműen javulni fog (szántóból gyepé alakul).

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A Nagyrábé 0343/7, Nagyrábé 0343/8, Nagyrábé 0362/4a helyrajzi számokon a tűzok (*Otis tarda*) védelme érdekében tartjuk fontosnak a művelési ág váltását. A dürgőhelyek és a költések zavartalansága érdekében tartjuk szükségesnek ezt a lépést. A szántóföldi műveléshez kötődő munkafázisok zavarhatják a dürgést, illetve a gépi munkák a fészkealjok pusztulását is eredményezhetik.

A többi területegységen a művelési ág váltását azért tartjuk indokoltnak, mert azok a gyepterületekhez kapcsolódva, vagy azok közé ékelve vannak jelen. Potenciális vegetációjuk a pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*) jelölő élőhely, tehát a lucernavetést követő spontán gyepesedéssel a jelölő élőhely kiterjedése növekedne.

KE-5 kezelési egység

(1) Meghatározása: Sziki magaskórósok sziki kocsorddal, és azok a nagy tűzlepke számára alkalmas élőhelykomplexek, ahol a fajt sikerült kimutatni.

A kezelési egység leválasztását indokolja, hogy a két jelölő lepkefaj (nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*), nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)) állományának hosszú távú megőrzéséhez szükséges a mezőgazdasági tevékenységet a fajok igényeivel összehangolni.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: ürmöspuszták (F1a), kocsordos-őszirózsás sziki magaskórósok, rétsztyepek (F3), álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete (Ac), állóvizek (U9), nem zombékoló magassásrétek (B5), kocsordos-őszirózsás sziki magaskórósok, rétsztyepek (F3), löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek (H5a), nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a), szikes rétek (F2), harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet (B2), jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC), jellegtelen fátlan vizes élőhelyek (OA), őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők (RC), zsiókás, kötő kákás és nádas szikes vizű mocsarak (B6)
- Natura 2000 élőhelyek: pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*), síksági pannon löszgyepek (6250*) (részben)

(3) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

A nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*) élőhelyének (Nagyrábé 0362/4 helyrajzi számon előforduló sziki kocsordos foltok) mezőgazdasági hasznosítását korlátozását tartjuk szükségesnek. Javasoljuk a sávos kaszálás alkalmazását, melynek során egy-egy évben legfeljebb a terület 1/3-át érinti a kezelés, 3 éves forgó alkalmazásával (vagy esetleg 1/4-ét, 4 éves ciklusokban). A nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) élőhelyeit két évente (illetőleg a biotóp természeti állapotától és a gazdálkodási körülményektől függően akár három évente) javasoljuk kaszálni vagy az erre alkalmas kiterjedésű gyepeket három részre osztani, és azokat mozaikosan, három éves forgóban kaszálni (cserjésedés, záródás esetén lehetőleg egyelő ritkítást szükséges végrehajtani). Évenkénti kaszálás esetén a vegetációs időszak végére (legoptimálisabb esetben szeptember utoljára) kell időzíteni a kaszálást.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

Az érintett természetközeli gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása (GY79). (Magyarázat: lásd a „kezelési javaslatok indoklása” pontban).
- A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges (GY44). (Magyarázat: lásd a „kezelési javaslatok indoklása” pontban).
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék (GY67).
- A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell (GY28).
- A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása (GY92).

- Fokozottan védett, földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve kaszálást azonnal abba kell hagyni, és haladéktalanul értesíteni kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot. A gazdálkodó értesítésétől számított 3 munkanapon belül az igazgatóság köteles a gazdálkodót a kaszálásra, illetve betakarításra vonatkozó feltételekről tájékoztatni. Amennyiben a megadott határidőn belül nem érkezik válasz, akkor a megkezdett munkavégzés a többi előírás figyelembevételével folytatható (SZ07). (Magyarázat: az előírás a tűzok (*Otis tarda*) védelme érdekében került ide)

(5) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Javasoljuk, hogy a 2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról előírásainak megfelelően hulladékelhelyezés ne történjen a területen, és a jelölő nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) Pusztai-rcsatornától déli irányban 300 méterre található lelőhelye, illetve a Biharnagybajom településtől keleti irányban 2,5 km-re található kis lelőhelyfoltja (lásd 3.3. térképmelléklet) környékén lerakott törmelék- és szeméthalmokat számolják fel.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

A Natura 2000 terület határain belül a fentiekben említett helyen fordul elő az orvosi kocsord (*Peucedanum officinale*) és vele együtt a nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*). Az állomány kiterjedése lecsökkent, és a további állománycsökkenés megakadályozása miatt tartjuk szükségesnek a mezőgazdasági hasznosítás korlátozását. A gazdálkodásmentesség vélhetően hozzájárulna az állomány stabilizálódásához. A sziki kocsordos gyepeket nem kell mindenáron kezelés alá vonni. Számos olyan, viszonylag eredeti állapotot őrző állomány ismert, melyek természeti képe bármely külső beavatkozás nélkül is állandó marad. Ha tehát a terület állapota stabil, akkor e tevékenységeket is a lehető legminimálisabbra szükséges korlátozni. A „sávos kaszálással” minden területrész "pihen" néhány évet, mindamellett ez elegendő a cserjék terjedésének megakadályozására is és ugyanakkor a faj számára elegendő, megfelelő fenofázisú (bizonyos növényzeti szakaszban (pl. virágzásban, természetes állapotban, stb.) levő) tápnövény marad a területen. Tekintettel arra, hogy a nőstény lepkék füvek hüvelyébe petéznek, ezért a gyepek egészének tavaszi/kora nyári kaszálása, és a széna összegyűjtése a fiatal hernyók pusztulását, míg az élőhely késő őszi kaszálása a peték megsemmisítését eredményezheti. Mivel továbbá a nőstény példányok leginkább 25-45 cm magasságú – azaz kellően vastag, és erős szárú - füveket választanak a peterakáshoz, ezért a nyár derekán/végén végrehajtott kaszálás sem támogatható akkor, ha a növényzet legalább a rajzási időszak kezdetéig (időjárási körülményektől függően szeptember végéig/október elejéig) nem nő meg ilyen magasságúra.

A nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) imágók kifejezetten a magasabb fűborítású réteken szeretnek mozogni és a fű közé, vagy a magasabb fűszálak végére ülnek. Ezen viselkedésük egyrészt szoros összefüggésben áll e területrészek üdebb mikroklímájával, melyre – mint optimális életfeltételre - a lepkéknek mindenképpen szükségük van, továbbá kapcsolódik az állatok területörző viselkedéséhez is (egyreszét egyes szakirodalmi utalásokkal ellentétben ez a genetikailag rögzült minta a második nemzedék imágóinál is jól megfigyelhető!), mivel így tudják megfelelő magasságból figyelni területüket, és annak védelme érdekében üldözőbe venni fajtársaikat. A kaszálás azonban – különösen, ha azt május első felében és/vagy júliusban hajtják végre - megfosztja a lepkéket ezektől az élőhelyi kritériumoktól, az eredetileg alkalmas terület töredékére szorítva az egyedeket, miközben a beavatkozás sok helyütt a nektárforrások számának drasztikus csökkenésével is együtt jár, továbbá jelentősen

megnöveli a kipárolgást, ami pedig a talaj erőteljesebb száradását okozza, és végső soron akár az élőhely méretének csökkenéséhez is vezethet.

A magas fűtarlóval történő kaszálás után gyorsabb a növényzet regenerálódása és hamarabb helyreáll az imágók számára optimális, magasabb fűű élőhelyi struktúra. A lepkék fejlődési alakjaiban is jóval kisebb pusztítást okoz, hiszen a földfelszínre potyogó lárvákat, valamint a peték egy részét biztosan nem darálja le, illetőleg a levágott fű bálázásával azok nem kerülnek elvonásra az élőhelyről. Ez a módszer különösen javasolt akkor, ha sikerül a kaszálást a vegetációs időszak végére időzíteni, mivel a faj hernyó alakban vonul telelni, mégpedig a növények tövéhez, vagy alacsonyabb leveleihez rögzített szövedékben, így a gépi kaszálás nem feltétlenül okozná a faj egyedeinek tömeges pusztulását.

KE-6 kezelési egység

(1) Meghatározása: Jelenlegi közönséges ürge (*Spermophilus citellus*) élőhelyek és azok a közeli területek, ahol feltételezhető a faj spontán megjelenése az esetleges kolonizáció során.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: cickóros puszták (F1b), jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC), taposott gyomnövényzet és ruderalis iszapnövényzet (OG), padkás szikesek, szikes tavak iszap- és vakszik növényzete (F5), kukoricaültetvény (T1K)
- Natura 2000 élőhelyek: pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530)

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

Az érintett természetközeli gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- Kizárólag legeltetéssel történő hasznosítás (GY18).
- Legeltetési sűrűség 0,4-0,6 ÁE/ha (GY42).
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék (GY67).
- Legeltethető állatfaj: juh (GY68).
- Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár) (GY70).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A Natura 2000 terület kevesebb, mint 1%-án igazolódott be minden kétséget kizáróan a közönséges ürge (*Spermophilus citellus*) jelenléte. A néhány tíz egyednél biztosan nem nagyobb állomány minden külső (természetes és emberi), valamint belső (kórokozók és genetikai leromlás) hatásra nagyon érzékeny és fennmaradása is kritikus. A faj fennmaradásának biztosítása érdekében a meglévő álló-

mány védelme és a terjedés lehetőségeinek biztosítása elsődleges feladat. Ennek érdekében a megfelelő mértékű legeltetést az állomány lelőhelyén és annak környezetében szükséges biztosítani, elsősorban a magasabb, víz időszakos hatásától mentes térszíneken. A jelenlegi kaszálási gyakorlat a közönséges ürge élőhely fenntartására nem megfelelő, mivel a növényzet magassága a kaszálás idejére túl hosszú a faj számára. A terület Báránd felőli szélén elhelyezett információs tábla csökkentheti a közvetlen emberi károkozást és a kutyák esetleges kiengedését is. Fontos feladat azon ürge számára megfelelő állapotban lévő gyepek kezelésének fenntartása, melyen ugyan jelenleg a faj előfordulása nem volt igazolható, azonban akár spontán módon, akár gondosan megtervezett visszatelepítési akciók eredményeképpen új állományok megtelepedésére van esély.

KE-7 kezelési egység

(1) Meghatározása: nyílt vízfelület nádassal.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: állóvizek (U9), álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete (Ac)
- Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

A Natura 2000 területekre vonatkozó gazdálkodási jellegű kötelező előírások és korlátozások a fenntartási terv elfogadásának időpontjában a kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- A területet kezeletlenül kell fenntartani, mindennemű beavatkozás tilos (V67).

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A mezőgazdasági major közelében lévő vizes élőhely hosszú távon való fenntartása indokolt, mivel esetlegesen szaporodóhelyként szolgálhat a közösségi jelentőségű vöröshasú unka (*Bombina bombina*) számára

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Az élőhely-rekonstrukciós, fejlesztési lehetőségek előírás szerűen a kezelési egységekben (KE), a 3.2.1. fejezetben belül bedolgozva is jelennek meg az önkéntesen vállalható kezelési előírások között.

A **KE-2** egység területén javasolt élőhelyrekonstrukció a csatornákon történő vízvisszatartáshoz kapcsolódik (lásd részletesebben az érintett kezelési egységnél a „Vízgazdálkodást érintő kezelési előírások” c. alfejezetben)

A **KE-4** egység területén javasolt élőhelyrekonstrukció az elszántott rét vagy legelő művelési ágú területeken az eredeti művelési ág helyreállítását segíti elő.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

Az egyes fajokkal kapcsolatosan a fajvédelmi intézkedések élőhelykezelési jellegűek, így beépültek a kezelési egységekre megfogalmazott javaslatok közé.

- nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*) – A faj állományainak tervezési területen belüli védelmét a KE-5-ös kezelési egység biztosítja.
- nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) – A faj állományainak tervezési területen belüli védelmét a KE-5-ös kezelési egység biztosítja.
- közönséges ürge (*Spermophilus citellus*) A faj állományának tervezési területen belüli védelmét a KE-6-os kezelési egység biztosítja.

További, specifikus fajvédelmi intézkedések nem szükségesek.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

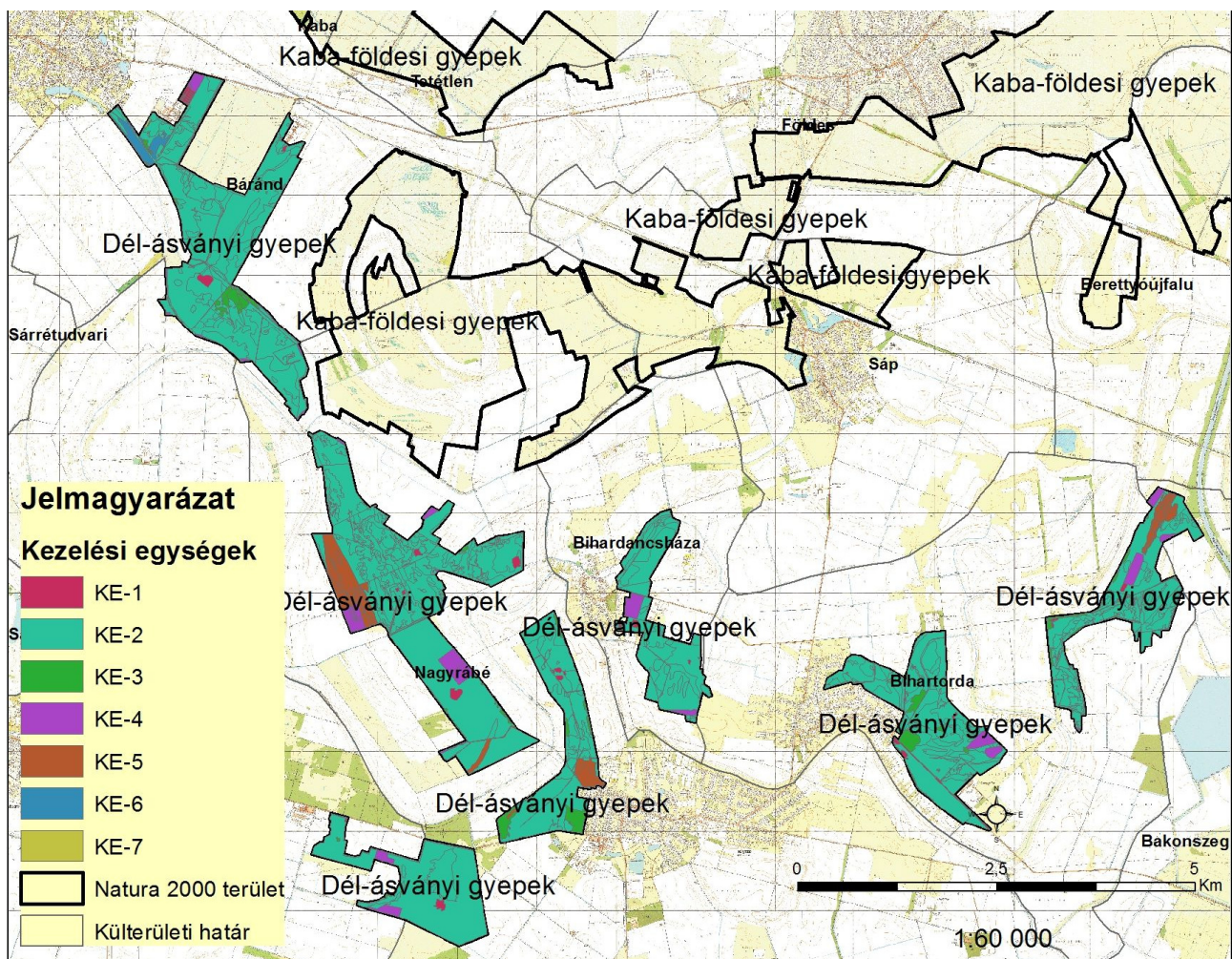
A tervezés alapját jelentő élőhelytérképezés 2012 és 2013 folyamán készült el. A közösségi jelentőségű élőhelyek kiterjedésének monitorozására javasoljuk a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) protokoll szerinti élőhelytérképezés elvégzését 10-12 évente. Javasolt a jelölő élőhelyek (1530*) állományainak állapotát is 1-1 mintavételi helyen monitorozni, erre alkalmas módszer a közösségi jelentőségű gyepekre és vizes élőhelyekre vonatkozó módszertan.

A közönséges ürge (*Spermophilus citellus*) monitorozását évente egyszeri területbejárással és standard NBmR módszer szerinti (lyukszámláláson alapuló) relatív sűrűségbecsléssel javasolt megvalósítani.

A nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) és a nagy szikibagoly (*Gortyna borelii*) monitorozása NBmR protokoll szerint végezhető, 5 évente.

3.2.5. Mellékletek

A gazdálkodáshoz és egyéb területhasználathoz köthető kezelési egységek megjelenítése (2014-es állapot).

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A tervezési terület egésze a Dél-ásványi gyepek (HUHN20098) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területbe tartozik, illetve a Bihar különleges madárvédelmi terület (HUHN10003) része, tehát a tervezési területre alapvetően a 275/2004 (X.8.) Kormányrendelet az irányadó.

A tervezési terület 663,85 ha-on átfed az országos jelentőségű Bihari-sík Tájvédelmi Körzettel, mely területrészre a 4/1998. (II.20.) számú KTM rendeletben foglaltak határoznak meg további szabályokat.

Ezen túl a terület teljes egészében az országos ökológiai hálózat magterület övezetének része (ld. 1.6. fejezet).

A tervezési terület főként magántulajdonban (60%), kisebb részben állami tulajdonban (25%) található, melyből mintegy 550 ha a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság vagyongazdálkodásában van.

A gyepek hasznosítása vegyes képet mutat, egyes helyeken legeltetés, máshol túlnyomórészt kaszálás jellemző. Viszonylag kevés a kezeletlen gyepterület.

A legeltetett állatfajok közül a szarvasmarha részaránya nagyobb, de juhlegelőt is találunk.

A Natura 2000 területen található erdőterületek közösségi és magántulajdonban vannak.

A kezelési javaslatok megvalósítása esetén a fentebb összefoglalt körülményeket kell figyelembe venni.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszerek

A jelenleg hatályos Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer alapján a Dél-ásványi gyepek kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület Bakonszeg, Bátorfő, Bihardancsháza, Biharnagybajom, Bihartorda és Nagyrábé közigazgatási területeit érintve több fizikai blokkban található. A fizikai blokkok területnagyságának megközelítőleg 95 %-a mezőgazdaságilag támogatható területre esik, melyre agrártámogatás igényelhető.

A fizikai blokkokban gazdálkodó mezőgazdasági termelők számára az alábbi agrártámogatási források érhetőek el:

MEPAR Blokkazonosító	teljes terület (ha)	támogatható terület (ha)	KAT	MTÉT
L86N9-5-11	68,8	45,8	KAT20	-
L8YF9-Q-11	163,08	149,1	KAT20	Bihari-sík (zóna: D)
L06NC-X-11	46,05	41,47	KAT20	Bihari-sík (zóna: A)
L0H2C-M-11	102,09	97,6	KAT20	Bihari-sík (zóna: A)
L2YFC-L-11	272,64	270,6	KAT20	Bihari-sík (zóna: A)
LF6NC-E-11	62,82	62,59	KAT20	Bihari-sík (zóna: A)
L3W2C-5-11	134,01	131,5	-	Bihari-sík (zóna: A)
L5J8C-2-11	88,57	86,99	KAT20	Bihari-sík (zóna: B)
L57VC-C-11	83,8	81,91	-	Bihari-sík (zóna: B)
LHP2C-C-11	30,91	30,45	KAT20	Bihari-sík (zóna: B)
LJ0NC-9-11	2,71	2,71	KAT20	Bihari-sík (zóna: B)
L9W2C-C-11	50,39	49,58	-	-
LAX8C-M-11	121,29	119,58	KAT20	-
L8YFC-T-11	61,73	53,71	KAT20	-
L5DNC-A-11	83,89	74,58	-	-
L532C-D-11	8,1	8,1	-	-
LFQ8C-K-11	2,75	0,00	-	-
LFH2C-4-11	27,77	25,38	-	-
LFDNC-M-11	11,22	10,62	-	-
LH92C-X-11	16,86	16,22	-	-
LHCFC-E-11	17,85	16,79	KAT20	-
LH32C-Q-11	23,35	21,62	KAT20	-
L85FC-Y-11	25,09	23,41	KAT20	-
LH5FC-7-11	137,97	110,8	-	-
LDX8C-P-11	1,78	0,00	-	-
L65FD-X-11	80,73	76,82	KAT20	-
LKKFD-Q-11	67,09	56,12	KAT20	-
LMLNC-1-11	121,17	116,2	-	-

Egységes területalapú támogatás (SAPS)

A támogatás mértékéről évente a vidékfejlesztésért felelős miniszter dönt miniszteri rendeletben. A támogatási összeg megközelítőleg 65.000 Ft/ha/gazdálkodási év. A támogatás igénybevételének feltétele, hogy a gazdálkodó maradéktalanul tartsa be az 50/2008.(IV.24.) FVM rendeletben foglaltakat, amely a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti állapot feltételrendszerét tartalmazza.

Agrár-környezetgazdálkodási támogatás (AKG)

Középhosszú távú (5 gazdálkodási év) támogatási rendszer, melynek feltételeit a vidékfejlesztésért felelős miniszter által kiadott miniszteri rendelet szabályoz. Az elérhető támogatás mértéke az extenzív gyepegzálkodás célprogramban legeltetéses hasznosítás esetén 77 Euró/ha-nak megfelelő forintösszeg, kaszálásos hasznosítás esetén 40 Euró/ha-nak megfelelő forintösszeg. Ökológiai gyepegzálkodás célprogramban legeltetéses hasznosítás esetén 85 Euró/ha-nak megfelelő forintösszeg, kaszálásos hasznosítás esetén 48 Euró/ha-nak megfelelő forintösszeg érhető el.

Kötelező földhasználati előírások ellenértékéért igényelhető kompenzációs jellegű kifizetések

Tekintettel arra, hogy a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet alapján földhasználati előírások vannak hatályban a gyepterületekre vonatkozóan, a Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz területalapú, kompenzációs támogatás vehető igénybe, melynek értéke 38 EUR/ha évente.

Ehhez hasonlóan, a Natura 2000 irányelveket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrészlet területén felmerülő költségek és jövedelem kiesés ellentételezése céljából a magánkézben lévő, Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz kompenzációs támogatás igényelhető, mely az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően évente 40-230 EUR/ha lehet.

Önkéntesen vállalt előírások nyomán igényelhető mező- és erdőgazdálkodási támogatások

Az agrár-környezetgazdálkodási célprogramok közül az ország egész területén (a támogatható területeken) igénybe vehető *horizontális* szántóföldi, gyepegzálkodási és ültetvény célprogramok érhetőek el.

Az erdőterületekre vonatkozóan az erdő-környezetvédelmi célprogramok kifizetései vehetők igénybe.

Nem termelő mezőgazdasági beruházások

Támogatás vehető igénybe olyan földhasználati intézkedésekre, amelyek gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek, állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, ez által növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, illetve hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez.

Magas Természeti Értékű Területek (MTÉT)

Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedések zonális természetvédelmi célprogramjai minden esetben egy adott helyen jellemző természet- és környezetvédelmi probléma kezelésére jöttek létre. A program keretében támogatják a területen gazdálkodókat a természetkímélő gazdálkodási módok kialakításában és fenntartásában olyan gazdálkodási előírásokkal, melyek önkéntes vállalásáért és teljesítéséért területalapú, vissza nem térítendő kifizetés illeti meg a gazdálkodót.

Az igényelhető célprogramok során támogatás igényelhető a szántóföldi növénytermesztés, gyepegzálkodás, illetve a természetvédelmi célú gyeptelepítés támogatására.

Ez az intézkedés támogatási lehetőséget biztosít a kedvezőtlen természeti adottságokkal rendelkező területeken gazdálkodók részére az 1257/1999/EK tanácsi rendeletének 19-20. cikkelyei alapján.

A kedvezőtlen adottságú területek (KAT) támogatásának célja a fenti rendelet 19. cikkében, valamint 20. cikkében meghatározott, a gazdálkodás eredményességét kedvezőtlenül befolyásoló gazdasági, társadalmi és természeti tényezők hatásainak részbeni kompenzációja. A KAT támogatás a Natura 2000 támogatással együtt igényelhető.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg a Natura 2000 gye- és erdőterületekre vonatkozóan létezik kompenzációs kifizetés. Látható azonban, hogy jelenleg nincsen hatályban szántó és halastó művelési ágú, valamint egyéb természetvédelmi szempontból fontos élőhelyre (láprét, vizes élőhelyek stb.) kidolgozott földhasználati előírás, illetve ez alapján kompenzációs kifizetés. Ebből adódóan ezekre a területekre csupán az egyéb földhasználati korlátozások (nitrát területekre, védett területekre vonatkozó) vannak érvényben, speciális faj és élőhelyvédelmi intézkedések nincsenek.

A Natura 2000 gyepterületekre vonatkozó jelenlegi földhasználati előírások általános értelemben olyan gyephasználatot támogatnak, amely országos léptéket tekintve általában szükségesek a gyepek természetességének megőrzéséhez. Ugyanakkor általánosságukból következően nem képesek kezelni olyan helyi és speciális problémákat, amelyek éppen a jelölő értékek miatt fontosak. A fenntartási terv egyik szerepe éppen azoknak a lokális kezelési feladatoknak a meghatározása, amelyek támogatási rendszerbe való beépítése a Natura 2000 célkitűzések szempontjából szükséges.

A jelenlegi támogatási rendszer nem teszi érdekeltté a gazdálkodókat a nem hasznosított mezőgazdasági területek megőrzésében, hanem kifejezetten azok eltüntetésére ösztönöz.

Mivel ezek a területek nem támogatható területrészek, a támogatható terület maximalizálása érdekében a gazdálkodók eltüntetik a szegélyvegetációt, bokorfüzeseket, kaszálják az értéktelen szénát adó, vagy vízállásos területeket is, amelyekben korábban sosem folytattak gyepegzést. Ez a helyzet véleményünk szerint csak akkor szüntethető meg, ha agrártámogatás lesz igényelhető a nem művelt területekre, azaz nemcsak a kivett művelési ágú területekre, hanem a művelés alatt álló területek egyes részterületeire is. Ezzel összefüggésben kiemelt mértékben lehetne támogatni a szántók gyepé történő átalakítását, melyet akár több évre elnyújtott, ösztönző mértékű támogatással lehetne ösztönözni.

A terület esetében támogatni lehetne az elszántások ellen, hangsúlyozottan szükséges mértékben, a különféle cserjecsoportok telepítését (nagyon indokolt esetben akár vonalas kialakításban is) mintegy területhatár jelző szereppel, értelemszerűen a tájra jellemző fajokkal. A támogatási rendszer kialakításának kedvező esetben akár vadgazdálkodási támogatottsága is lenne.

A vizes területek megőrzése érdekében javasoljuk, hogy e területekre a be nem avatkozás esetén is járjon a támogatás, kiemelt jelentőséggel bírnak ebben az esetben a szikes tavak is.

Hasonló a helyzet a nádasok esetében is, melyek támogatási rendszere véleményünk szerint jelenleg nem megfelelő. A védett területek esetében ugyanis kényszerhasznosítást ír elő, ami kifejezetten zárt nádasok esetében nem jó, csak a gyepekre kisarjadó nádasoknál indokolható.

A Natura 2000 területek közötti koherencia biztosítása érdekében fontos lenne a természeti területek és az ökológiai hálózatba tartozó területek kedvező állapotának megőrzése a Natura 2000 területeken kívül is.

A fenti probléma megoldására megoldás lehet, ha a természetvédelmi szempontból értékes, de gazdaságosan nem művelhető területek is legalább minimális mértékben támogathatóak lennének, ezáltal nem lennének teljesen haszontalanok a tulajdonosok, földhasználók számára.

A támogatási rendszer kialakítása során figyelembe kellene vennie a támogatásra benyújtott terület természetvédelmi értékességét, az ott megtalálható, elkülönülő élőhelyfoltok természetességi értékét és a jó természetességű területeken vagy részterületeken azoknak a fennmaradását segítő gazdálkodást vagy akár a „nem beavatkozást” kellene ösztönözni.

3.3.2. Pályázatok

A tervezési területre a természetvédelmi célkitűzések megvalósításával kapcsolatos pályázat nincs folyamatban, sem tervezési fázisban.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területre nincs egyéb javaslat.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

A fenntartási terv elfogadtatása a tervezési területen illetékes érintettekkel elengedhetetlenül fontos, ezért a tervkészítés során folyamatos kapcsolattartás, egyeztetés történik a helyi érintettekkel.

1. Előzetesen **interjúk** készültek (személyesen – telefonon keresztül) a területileg illetékes önkormányzattal (Bakonszeg, Báránd, Bihardancsháza, Biharnagybajom, Bihartorda, Nagyrábé).

2. A kommunikációs időszakban a fenntartási terv egyeztetési változatai folyamatosan elérhetőek a projekt **honlapján** (<http://natura2000.nimfea.hu/20098.htm>).

3. A tervkészítés előzetes tájékoztatója előtt telefonos és e-mailes **kapcsolatfelvétel** történt a fent említett címzettek kivül a falugazdással, gazdálkodókkal, a területileg illetékes vízügyi igazgatósággal (Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság), nemzeti park igazgatósággal (Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság), a zöldhatósággal (Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség), és erdészeti hatósággal (Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága). A terv egyeztetési változata e-mailen keresztül jutott el az érintettekhez.

4. Az önkormányzat képviselői személyes és e-mailes megkeresés után kifüggesztették a terv előzetes változatát.

A fenntartási terv egyeztetési folyamata:

1. **Fórum** (2014. május 29. Nagyrábé, résztvevők száma: 10 fő és 2014. május 29. Báránd, résztvevők száma: 10 fő): A fent részletezett tájékoztatási lépések után következett az egyeztető falufórum. A terület nagysága és az érintett település és lakosság szám alapján két fórum megtartása volt indokolt.

Az egyeztető fórum jelentősége elsősorban abban rejlik, hogy ennek révén az érintettek egy nyílt tervezési folyamatba kapcsolódhatnak be, megoszthatják egymással és a tervezőkkel a véleményüket a fenntartási tervek kapcsán, és változtatásokat eszközölhetnek. Mindezzel nem csak javul a terv szakmai színvonala (hiszen több szempontot tükröz), de növekszik a terv helyi elfogadottsága is.

A fórumra meghívást kaptak a település vezetői, a jelentősebb helyi gazdálkodók, a vadász-társaságok és a hivatalos szervek. A projektben résztvevők oldaláról a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai vettek részt. A fórumot a Trollius Europaeus Bt. és a Nimfea Természetvédelmi Egyesület vezette le, az elhangzottakról jegyzőkönyv készült, amelyet átadott a tervezőnek, hogy az észrevételeket építse be a terv végleges változatába. A beépített véleményeket a 3.4.3. fejezet tartalmazza.

2. **Terepbejárás** (2014. május 29. Nagyrábé, résztvevők száma: 4 fő és 2014. május 29. Báránd, résztvevők száma: 4 fő): a falufórum után a kJTt természetvédelmi öre által vezetett terepbejárásra volt lehetőség, amely során személyesen meg lehetett tekinteni a Trollius Europaeus Bt. és a Nimfea Természetvédelmi Egyesület jegyzőkönyvvezetése mellett a terv által és a fórum során felvetett konfliktusforrásokat.
3. Az érintettek lehetőséget kaptak a terv írásban történő véleményezésére is. Az észrevételeket megkapta a tervező, hogy építse be a terv második változatába.
4. Az egyeztetés folyamán a véleményezhető terv dokumentáció megtekinthető volt a projekt **honlapján**, amely elérhető a <http://natura2000.nimfea.hu/20098.htm> hivatkozáson. Ugyanitt véleményezési lehetőség is volt, a beérkezett észrevételek beépítése a terv végleges változatába minden esetben a tervező feladata volt.

A fenntartási terv elfogadását követően javasolt kommunikációs intézkedések:

1. A fenntartási terv elérhetőségének biztosítása a nagyközönség számára.
2. Hasznos lenne további tájékoztató táblák kihelyezése a tervezési terület különböző pontjain, amelyből a gazdálkodók és a területen megfordulók megismerhetik a kJTt kijelölésének céljait, a fontosabb jelölőfajokat és élőhelyeket, valamint a kötelező előírásokat és támogatási lehetőségeket

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

1. a Dél-ásványi gyepek Natura 2000 területtel érintett települések (Bakonszeg, Báránd, Bihardancsháza, Biharnagybajom, Bihartorda, Nagyrábé) önkormányzatának képviselői,
2. jelentősebb helyi gazdálkodók (összesen 10),
3. a kJTt területén működő vadásztársaság (Szerepi Földtulajdonosi Tűzokvédő Vadásztársaság) képviselői,
4. területileg illetékes falugazdászok (összesen 2),
5. Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság,
6. Tiszántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség,
7. Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság,
8. Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
9. Nemzeti Földalapkezelő Szervezet
10. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A hatósági és területi kezelő szervek meghívást kaptak a falufórumokra és terepbejárásokra, valamint értesítést kaptak a dokumentáció véleményezhetőségéről és a kifüggesztés időpontjáról. A címzettek közül nem mindenki nyilvánított véleményt, a beérkezett és összegyűjtött vélemények a terv végleges változatába beépítésre kerültek.

Kommunikációs címzett	Alkalmazott eszköz	Visszajelzett-e?	Hogyan?	Beépült-e a tervbe?	Hogyan? Ha nem, miért?
Bakonszeg település önkormányzatának képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-

Báránd település önkormányzatának képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Bihardancsháza település önkormányzatának képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Biharnagybajom település önkormányzatának képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Bihartorda település önkormányzatának képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Nagyrábé település önkormányzatának képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Helyi gazdálkodók (összesen 10)	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formáltak véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Vadásztársaság (Szerepi Földtulajdonosi Tűzokvédő Vadásztársaság)	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	Igen, nehezményezték, hogy az ürgeöntés szerepel a veszélyeztető tényezők között. Továbbá jelezték, hogy szívesen telepítenének cserjés részeket, illetve, hogy a csatornák partján	levélben	részben	A veszélyeztető tényezők közül a tervekészítő törölte az kritizált részt. A cserjeirtási munkák korlátozásának szándéka megjelenik a tervben. A cserjetelepítés a tervben nem jelenik meg, jogszabályba is üt-

		folyó cserjeir-tási munkák eredménye senkinek sem jó			közik
Falugazdász (összesen 2)	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formáltak véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	Igen, kérést fogalmazott meg, miszerint szükséges a terveket kiegészíteni azokkal a jogszabályi hivatkozásokkal, amelyek alapján az Igazgatóság kezelői feladatait ellátja. Ezek t.i. felülírják a természetvédelmi érdekeket (pl. 1995 évi LVII. törvény)	E-mailben, fórumon részt vettek	részben	a jogszabályi hivatkozásokat a megalapozó dokumentáció vízgazdálkodási fejezetébe bemásoltuk.
Tiszántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formáltak véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen	fórumon és terepbejáráson megjelentek (jegyzőkönyv)	igen	ügyféli minőségében a HNPI a fenntartási terv egy részét maga készítette. Ezen kívül pl. kérte, hogy az eredetileg megfogalmazott differenciált kaszálási tervet (amelyben június 15. előtti kaszálás is

					volt) ne alkalmazzuk. Kiegészítéseket tett a madárvédelmi vonatkozásokkal kapcsolatosan
Nemzeti Agrárgazdasági Kamara	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007–2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A tervezési terület alapállapot jellemzése

1.1. Környezeti adottságok

1.1.1. Éghajlati adottságok

A Nagy-Sárrét meteorológiai viszonyai jórészt hasonlóak a környező alföldi középtájakéhoz (Közép-Tisza-vidék, Körös-vidék déli folytatása). Ez csekély makroklimatológiai változatosság a síkságokra általában jellemező, értelemszerűen a domborzati egyhangúságra vezethető vissza. Az évi átlagos csapadékösszeg 530 mm körüli. Úgyszólván mindenütt a júniusi csapadékmennyiség a legjelentősebb (50-80 mm). E nyári csapadékmennyiség jelentős része gyakran heves zivatarok formájában, rövid idő alatt hullik le. A csapadék augusztus-szeptemberre jelentősen csökken, majd október-november hónapokban ismét jelentkezik egy elmosódó másodmaximum.

A vegetációs időszakban az évi mennyiségből 310-340 mm hullik. Tele a szűkös csapadék miatt, a hideg ellenére hóban szegény, a hótakaró átlagos vastagsága itt a legkisebb országunk területén. A hótakaró vastagságának átlaga a táj túlnyomó részén csak 16-17 cm, így hazánk hóban legszegényebb területei közé tartozik.

Szelesebb vidék az alföld belsejénél, sőt mind a szeles napok gyakorisága, mind az átlagos szélsőségek tekintetében az országos átlag fölötti értékek jellemzik. Nincs kimondottan uralkodó szélirány, még viszonylag a délkeleti a leggyakoribb.

Szintetikusán a terület klímája a Köpchen-klímarendszerben meleg-mérsékelt (Cfbx) klíma, Walter-féle klímadiagramm alapján erdőssztyepp klíma. A Hortobággal és a Nagykunsággal szemben sztyeppklíma (BS) jelleg nem mutatkozik.

Hőmérsékletjárása szélsőséges. Évi középhőmérséklete 10,0-10,2C° között mozog, a vegetációs időszakban pedig 17,0C° körüli. A legmelegebb nyári napok átlaga 34,5C°, míg a leghidegebb téli napoké -17,5C°, a havi középhőmérsékletek évi ingása pedig 24C° körül van. Alföldünk hidegebb telű területeihez tartozik, január középhőmérséklete -2 és -2,5C° között változik, s átlagosan 30 téli napra számíthatunk a téli évszakban.

1.1.2. Vízrajzi adottságok

Egykor a tájat hazánk legnagyobb kiterjedésű mocsár- és lápvidéke uralta, mely a történeti feljegyzések szerint még a honfoglalás után is jelentős mértékben növekedett. A Berettyó és mellékvizei által létrehozott Nagy-Sárrét területe a lecsapolásokat és folyószabályozásokat megelőző felmérések idején elérte a 800 km²-t is. A belső területeken régi folyóágak szövevényes meder- és meanderhálózatát eltüntette a lápi-mocsári növényzet biogén tölteléke és a végtelen lassúsággal levonuló árvizek finom hordaléka. A medencében a hordalékkúp-építés törvényszerűségeinek megfelelő rossz lefolyás miatt a folyóhátaktól elgátolt teknők keletkeztek, melyek közül a legnagyobb a Nagy-Sárrét volt. A szabályozások előtt a Berettyó Bakonszegtől nyugatra teljesen eltűnt a Nagy-Sárrét mocsaraiban.

A Natura terület legjelentősebb vízfolyása a Hortobágy-Berettyóba ömlő Sárréti-főcsatorna (70 km, 386 km²). A természetesnek vett állóvizek is lényegében ősi medrek fordulóiban visszamaradt apró víztükrök. Nagyrészt elsekélyesedve, felületük a csapadékjárás szerint erősen ingadozik.

Bár a terület egésze finomabb szemű folyóvízi lerakódásokból épült fel, jó felszíni vízellátása

következtében talajvízben sem szűkülökdi. A finomszemcséjű víztartó rétegek kizárólagossága miatt azonban a talajvíz színtingadozása jelentős. Átlagosan 3-6 m között áll a talajvíz a felszín alatt.

1.1.3. Talajtani adottságok

A vidék legfőbb talajképző eleme az agyag, az alföldi lösz és a homok különféle változatai. Ezek rétegződése határozza meg az egyes területrészek vízháztartását. A vízzáró réteggé ható nehéz agyag felett csak rossz vízháztartású, szikesedésre hajlamos talajok jöhetnek létre, ugyanakkor a szelvény mélyebb rétegeiben lévő homokos szintek a talajok vízháztartását kedvezően befolyásolják. A terület talajai hat főcsoportba sorolhatók

A csernozjom típusú talajok a löszhátságokra jellemzőek. A szikes talajok igen nagy kiterjedésűek. A réti talajok ahol a talajvíz a felszín alatt 1,5-5,5 méter mélységben helyezkedik el, mindenütt igen elterjedtek.

Az ármentesítés előtti mocsaras, vízjárta területek a mai réti talajok előfordulásának felelnek meg, míg a viszonylag magasabb, időszakosan vízjárta területeket szikes talajok komplexumai fedik. A legkiemelkedőbb térszíneken, melyeket soha nem ért el a víz, s a mélyen fekvő talajvíz sem befolyásolt, mezősegi talajok képződtek. Így érthető, hogy a réti talajok területileg is és képződésükben is kapcsolatban állnak a láptalajokkal, úgy, mint a tőzeg- és kotus talajokkal. A Sárrét lápjinak fennmaradó területei igazolják ezt az egymásmellettséget. A táj mély fekvésű részein kívül vannak magasabban fekvő és ezért eltérő talajviszonyokkal jellemezhető területek is, elsősorban északi részeken. Az északon a Hajdúság felé fokozatosan emelkedő térszíni mindinkább löszből áll, és így a talajok is mind jobban hajlanak a csernozjomok felé.

1.2. Természeti adottságok

A területen 2012-ben és 2013-ban élőhelytérképezésre került sor, az Általános Élőhelyosztályozási Rendszer (Á-NÉR) (Molnár, Bagi et Varga in Bölöni et al. 2011) kritériumrendszerét követve (Lásd térképmelléklet). Az élőhelytérképezés során pontos adatokhoz jutottunk az adott élőhelyfoltok méretéről, kiterjedéséről, természetességéről, mely tervezési alapot is biztosított a kezelési egységek (KE) meghatározásához, az azokon javasolt természetvédelmi kezelési javaslatok megfogalmazásához.

Élőhely neve	Á-NÉR kód	Kiterjedés fő kategóriaként (ha)	Arány (%)	Natura 2000 élőhely
Álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete	Ac	0,0627	0,004	
Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások	B1a	16,9518	1,143	
Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet	B2	12,2383	0,825	
Nem zsombékoló magassásrétek	B5	15,8507	1,069	
Zsiókás, kötő kákás és nádas szikes vizű mocsarak	B6	2,4246	0,163	1530*

Fragmentális mocsári- és /vagy hínár-növényzet mozaikok álló- és folyóvizek partjánál	BA	13,7449	0,927	Részben 1530
Ürmöspuszták	F1a	397,4058	26,791	1530*
Cickórós puszták	F1b	85,8178	5,785	1530*
Szikes rétek	F2	437,8950	29,52	1530*
Kocsordos-őszirózsás sziki magaskórósok, rétsztyepek	F3	5,2697	0,355	1530*
Üde mézpázsitos szikfokok	F4	8,0336	0,542	1530*
Padkás szikesek, szikes tavak iszap-és vakszik növényzete	F5	5,5893	0,377	1530*
Löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek	H5a	5,5162	0,372	6250*
Jellegtelen fátlan vizes élőhely	OA	1,8140	0,122	
Jellegtelen üde gyep	OB	5,3272	0,359	
Jellegtelen száraz- félszáraz gyep	OC	353,8576	23,855	
Taposott gyomnövényzet és ruderális iszapnövényzet	OG	12,4106	0,837	
Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések	P2b	0,0348	0,002	
Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdő-sávok	RA	0,7922	0,053	
Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők	RC	8,7763	0,592	
Őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők	RDb	3,1709	0,214	
Nemesnyarasok	S2	3,5999	0,243	
Egyéb ültetett tájidegen lombos erdők	S3	5,7099	0,385	
Nem őshonos fajú facsoportok, erdő-sávok és fasorok	S7	14,2441	0,96	
Szántók	T	50,4271	3,4	
Falvak, falu jellegű külvárosok	U3	3,3987	0,229	
Telephelyek, roncsterületek	U4	0,2141	0,014	
Állóvizek	U9	10,2779	0,693	
Tanyák, családi gazdaságok	U10	2,4607	0,166	
Út- és vasúthálózat	U11	0,0454	0,003	
Összesen:		1483,3618	100,00	

A Natura 2000 terület potenciálisan ártér, egyes részein padkás szikesekkel, erdősztyepp-foltokkal. A növényzet szempontjából két részre bontható. Egy része medence jellegű, ahol a mélyebb fekvésű részekon (az egykori nagy kiterjedésű mocsarak helyén) szántókkal és fragmentált természetszerű növényzettel találkozunk. Többi részét a Sárrétet tápláló egykori folyómedrek, hátjaik és magassabban fekvő térszintek, szigetek növényzete borítja, itt szikes gyep, mocsarak, a holtmedrekben

szántók, mezsgyék mozaikja határozza meg a táj arculatát. A gyepek nagy része legeltetett vagy kaszált. Jellemzők a tavasszal, vízzel jól ellátott, nyárra kiszáradó ecsetpázsitos rétek (réti ecsetpázsit – *Alopecurus pratensis*, fehér tippán – *Agrostis stolonifera*, hernyópázsit – *Beckmannia eruciformis*, sziki kányafű – *Rorippa kernerii*), mélyebben fekvő részein mocsarak, magassásosok (mocsári kutyatej – *Euphorbia palustris*, kislefű – *Cirsium brachycephalum*, parti sás – *Carex riparia*). Nagy kiterjedésűek a cickórós füves puszták, ürmös puszták. A padkás szikesek szép kifejlődésűek (erdélyi és vékony útifű – *Plantago schwarzenbergiana*, *P. tenuiflora*, kígyófark – *Pholius pannonicus*, magyar sóvirág – *Limonium gmelinii*), kocsordos-öszirózsás sziki magaskórósok (sziki kocsord – *Peucedanum officinale*, réti öszirózsa – *Aster sedifolius*), néhol sztyepprétfoltok.

A tervezési területen a kiemelt jelentőségű közösségi élőhely, a pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*) élőhelyéhez tartozó extenzíven művelt lóromos szikes rétek a törvényi oltalom alatt álló nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), míg a sziki kocsordos-öszirózsás rétsztyepek a kiemelt törvényi oltalom alatt álló nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*) élőhelyei. A természetmegőrzési terület teljes egésze része a (HUHN10003) Bihar különleges madárvédelmi területnek. Szikes pusztáin táplálkozik és mezővédő erdősávjainak szoliter, illetőleg vetési varjú kolóniákhoz kötődő fészkelője a hazánkban fokozottan védett kék vércse (*Falco vespertinus*), de a tervezési területnek kiemelt szerepe van a szintén fokozottan védett és globális tekintetben a „sérülékeny” kategóriába tartozó túzok (*Otis tarda*) dürgő- és táplálkozóhelyeinek védelme szempontjából is. A mezővédő erdősávok szórványos fészkelője a kis örgébics (*Lanius minor*), valamint a ritkább, de szintén fokozottan védett szalakóta (*Coracias garrulus*) is.

1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek

Élőhelytípus kód-ja	Élőhelytípus megnevezése	Reprezentativitás (A-D)
1530*	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak	B
6250*	Síksági pannon löszgyepek	D

* kiemelt jelentőségű élőhely

Pannon szikes sztyeppék és mocsarak

Élőhely kódja:	1530*
Élőhely előfordulásai a területen:	Az élőhely kiterjedését lásd a 3.3 térképen. A tiszta élőhelyi kategóriába főként a szikes rétek tartoznak. Az ürmös és cickórós szikes gyepek, valamint a vakszikesek, mézpzásitosok és a sziki magaskórósok túlnyomó többsége hibrid kategóriába sorolható, melyek egymással, illetőleg degradált löszgyepfoltokkal és zavart száraz gyepekkel mozaikolnak.
Élőhely kiterjedése a területen:	1140 ha. Az aktuális felmérés során kapott érték 928,19 hektár. Az eltérés oka, hogy a 2013-as részletes élőhelytérképezés adatai alapján pontosabb kiterjedési értéket lehetett megadni.

Élőhely jellemzése:	
Az élőhelyet elsősorban a szikes rétek (45,56%), valamint az ürmös szikes gyepek (43,43%), másodsorban pedig a cickórós szikes gyepek (9,05%) alkotják. Jelen vannak még a mézpázsitosok (0,85%), a vakszikesek (0,49%), a sziki magaskórósok (0,36%), valamint a szikes mocsarak (0,26%) is. A legértékesebbek szikes élőhelyek a sziki magaskórós foltok (Nagyrábé, Csárda-dűlő) a kiterjedt réti őszirózsa (<i>Aster sedifolius</i>) és sziki kocsord (<i>Peucedanum officinale</i>) állományai. A szikes rétek nagyobb kiterjedésű állományai mellett nádasokkal, harmatkásásokkal, sásosokkal, valamint ürmös szikes, cickórós és zavart száraz gyepekkel mozaikoló kisebb, degradáltabb állományai is megfigyelhetők. Az ürmös szikes gyepek és cickórósok főként az előbb említett szikes rétekbe ékelődve, valamint mézpázsitosokkal, vakszikesekkel, ugyanakkor egymással és zavart száraz gyepekkel érintkeznek. A legnagyobb mézpázsitosok és vakszikesek Bihartorda határában (Kerek-tó, Kő-domb), míg kiterjedt, degradált vakszikes állományok Báránd külterületén (Eszterő-csatornától északra) figyelhetők meg. A szikes mocsarak csupán alacsony természetességgel és kis fragmentumokban vannak jelen szórványosan a Natura 2000 területen.	
Élőhely természetességi - degradáltsági értékelése:	Az értékelésénél a módosított Német-Seregélyes-féle természetesség skáláit (Németh & Seregélyes, 1989; Bölöni et al. 2011) alkalmaztuk. A szikes mocsár fragmentumok kivétel nélkül 3-as természetességűek. Az ürmös szikes gyepek részben 4-es, de nagyobb részt 3-as természetességűek, több helyen felszakadoznak, megjelennek bennük degradációjelző szikes gyomfajok. A cickórós szikes gyepek túlnyomó többségükben 3-as természetességűek, de vannak 2-es természetességű, degradált állományaik is. A szikes rétek természetességi értéke főként 4-es, de vannak 3-as természetességű állományaik is. A sziki magaskórós foltok 4-es és 3-as természetességűek, míg a mézpázsitosokat főként sok kis kiterjedésű 4-es, de néhány kiterjedt, 3-as természetességű állomány is jellemzi. A vakszikesek Báránd határában található nagyobb kiterjedésű állományai 2-es, a Bihartorda melletti pedig 4-es 5-ös természetességűek.
Élőhely veszélyeztetettsége:	Az élőhely hosszú távú megőrzésének esélyei: Az élőhely, illetőleg a jelenlegi természetességi állapot (kategória) hosszú távú fenntartása a szikes élőhelyek esetében a jelenleg folytatott gazdálkodási tevékenység révén nagyrészt biztosított. Az élőhely érzékenysége: Az élőhelytípus állományai mind a szikes gyepek, mind pedig a szikes mocsár esetében jó regenerációs képességgel rendelkeznek. A szikes gyepek a legeltetést, taposást jól tűrik. A klímaváltozás révén jelentkező hatások: az élőhelyre vonatkozó ilyen irányú kutatások hiánya miatt nem meghatározhatók.
Veszélyeztető tényezők:	<ul style="list-style-type: none"> • gyepterület átalakítása szántóvá (a szántóföldekkel érintkező, peremhelyzetű élőhelyek kiterjedését a beszántások évről-évre csökkentik)

	<ul style="list-style-type: none"> • mezőgazdasági és erdészeti tevékenységből származó diffúz talajvízszennyezés (egy szarvasmarha telepről származó szennyvíz terítése a telep környezetében található szikes élőhelyek gyomosodását, degradációját segíti elő) • csatornázás (a csatornázás hosszú távon a csatornák környezetében található élőhelyek szikes jellegének, karakterének megváltozását irányozzák elő)
--	---

1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok

Irányelv melléklete	Fajnév	Populáció (országos állományhoz viszonyított arány) (A-D)
II., IV.	kisfészekű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>)	D

1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok

Irányelv melléklete	Fajnév	Populáció (országos állományhoz viszonyított arány) (A-D)
II., IV.	nagy szikibagoly (<i>Gortyna borelii lunata</i>)	C
II., IV.	nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>)	C
II., IV.	közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>)	C

Nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*)

Irányelv melléklete:	II., IV.
Faj előfordulásai a területen:	A fajnak jelenleg egyetlen, kis egyedszámú, izolált populációja található a Csárda-dűlő keleti részén 3.4. térkép.
Állomány nagyság (jelöléskor):	500-2000 egyed
Állomány nagyság (tervkészítéskor):	20-40 egyed A területen jelenleg található, 80-100 töves sziki kocsord állomány vizsgálata során 11 hernyórágást számoltunk össze. Ez alapján 20-40 egyednek becsüljük a faj egyedszámát a területen. Úgy gondoljuk, hogy az adott pillanatban látható rágások száma 25-50%-a lehetett a ténylegesnek.

Állomány változásának tendenciái és okai:	Az eltérés oka, hogy a mostani felmérés alapján pontosabb adatokat tudunk biztosítani.
Faj veszélyeztetettsége:	A faj veszélyeztetettsége a területen jelenleg közepes mértékű. Amennyiben az élőhely kezelését illetően nem következik be pozitív változás, úgy a populáció a jövőben erősen ki lesz téve annak a veszélynek, hogy egy esetleges, számottevő természeti csapást vagy emberi tevékenységből eredő fokozott igénybevételt az állomány már nem fog tudni átvészelni.
Veszélyeztető tényezők:	<ul style="list-style-type: none"> • Extenzív kaszálás (helytelen módon kivitelezett kaszálás) • Biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata

Nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)

Írányelv melléklete:	II., IV.
Faj előfordulásai a területen:	A fajt a Natura 2000 területhatáron belül összesen nyolc biotópban sikerült megtalálni, a Dél-ásványi gyepék hét területi egysége közül mindössze kettőnek a vizsgálata nem hozott pozitív eredményt 3.4. térkép.
Állomány nagyság (jelöléskor):	500-1500 egyed
Állomány nagyság (tervkészítéskor):	800-1000 egyed Becslésünk szerint ennyi a Natura 2000 területen a faj egyedszáma. Mintavételi módszerként transekt menti egyedszámlálást alkalmaztunk, becslésünk alapját pedig a regisztrált példányok számára és a faj poligonnal lehatárolt élőhelyeinek teljes kiterjedésére vetített extrapolálás képezte.
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem változott
Faj veszélyeztetettsége:	A faj veszélyeztetettsége a területen általában véve közepes, míg egyes biotópokban jelentős mértékű. Hosszabb távú fennmaradása leginkább azokon az élőhelyeken lehet kérdéses, melyek kis kiterjedésűek, és több oldalról is ki vannak téve az emberi - elsősorban mezőgazdasági - tevékenységek káros hatásainak.

Veszélyeztető tényezők:	<ul style="list-style-type: none"> • Extenzív kaszálás (a faj tényleges vagy potenciális élőhelyei nagy részének lekaszálása, ide értve a virágokban bővelkedő, legüdébb gyepeket is) • Biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata • Szemét, hulladék • Aszály és csapadékmennyiség csökkenés (egyes élőhelyfoltok gyors ütemű száradása)
-------------------------	---

Közönséges ürge (*Spermophilus citellus*)

Irányelv melléklete:	II., IV.
Faj előfordulásai a területen:	Egy 3 hektáros területen (Báránd: Kincses-part, lásd a 3..5. térkép) fennmaradt maradvány populáció jelenlétét tudtuk igazolni
Állomány nagyság (jelöléskor):	P=előfordul
Állomány nagyság (tervkészítéskor):	20-40 egyed
Állomány változásának tendenciái és okai:	Az eltérés oka, hogy a mostani részletes felmérés alkalmas az állomány becslésére.
Faj veszélyeztetettsége:	A kis állomány méreténél fogva is rendkívül sérülékeny mind külső (éghajlati, talajvíz növekedés, predáció, kezelés hiány, kiöntés stb.), mind belső (külső és belső paraziták, vírusos és bakteriális járványos megbetegedések, genetikai leromlás) hatásokra. Az ürge számára alkalmas élőhelyek fenntartása és kialakítása a későbbi terjedés, vagy célzott, jól megtervezett áttelepítés előkészítése, megalapozása miatt elengedhetetlen.
Veszélyeztető tényezők:	<ul style="list-style-type: none"> • kaszálás felhagyása/hiánya • pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya: A legfontosabb veszélyeztető tényező a területkezelés nem megfelelő volta, a legeltetés alacsony intenzitása és kis területi kiterjedése a kaszáláshoz képest. • csapdázás, mérgezés, orvvadászat • Élőhelyfoltok összeköttetésének csökkenése, emberi hatásra • belvízviszonyok megváltoztatása • fajösszetétel változás, szukcesszió • ragadozás (predáció) (A lakott település (elsősorban

	<p>Báránd) közelsége felveti az illegális befogás és a falusi kutyák és macskák predációjának veszélyét is.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Genetikai összeomlás (beltenyészet)
--	--

1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok

Magyar név	Tudományos név	Védettség (V, FV)	Jelentőség (1-2 mondatban leírni miért fontos a területen)
fecskefarkú lepke	<i>Papilio machaon</i>	V	A területre nézve nem specifikus faj, említését a jogszabály által biztosított védettsége indokolja.
kardoslepke	<i>Iphiclides podalirius</i>	V	A területre nézve nem specifikus faj, említését a jogszabály által biztosított védettsége indokolja.
atalantalepke	<i>Vanessa atalanta</i>	V	A területre nézve nem specifikus faj, említését a jogszabály által biztosított védettsége indokolja.
nappali pávaszem	<i>Inachis io</i>	V	A területre nézve nem specifikus faj, említését a jogszabály által biztosított védettsége indokolja.
kis tűzlepke	<i>Lycaena thersamon</i>	V	A területre nézve nem specifikus faj, említését a jogszabály által biztosított védettsége indokolja.
c-betűs lepke	<i>Polygonia c-album</i>	V	A területre nézve nem specifikus faj, említését a jogszabály által biztosított védettsége indokolja.

1.3. Területhasználat

1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás

A területhasználatot a CORINE felszínborítási adatbázis (1. táblázat) és a helyrajzi számok (2. táblázat) alapján egyaránt jellemeztük.

Területhasználati formák	Területi érintettség (%)
Szikes gyepes és szikes mocsarak	70.00
Száraz gyepes, sztyeppék	10.00
Extenzív művelésű szántóföldek (pl.: váltógazdálkodás rendszeres ugaroltatással), felhagyott szántók, ugarok	10.00
Felülvetett gyepes	10.00
	100 %

1.táblázat Főbb művelési ágak eloszlása a CORINE alapján

Művelési ág	Kiterjedés (ha)	Arány (%)
Művelésből kivett	73,3	4,95
Erdő	39,6	2,7
Legelő	1319,6	89
Rét	3,8	0,25
Szántó	46,35	3,1
Nádas	0,5	0,04
Összesen	1483,15	100

2. táblázat főbb művelési ágak eloszlása a helyrajzi számok alapján

1.3.2. Tulajdoni viszonyok

Tulajdonos	Terület arány (%)
Magántulajdon	60
Állami tulajdon	26,8
Önkormányzati tulajdon	3,8
Mezőgazdasági TSZ	4,4
Korlátolt felelősségű társaság	5

3. táblázat: Tulajdoni viszonyok megoszlása szektoronként

A tervezési terület legnagyobb része magán, kisebb részben állami tulajdonban van, melyből 550 ha a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság vagyongazdálkodásához tartozik.

1.3.3. Területhasználat és kezelés

1.3.3.1. Mezőgazdaság

A Natura 2000 terület Bihartordát és Bakonszeget érintő részein általánosan elmondható, hogy a gyep területek bár egy-egy nagyobb összefüggő foltban maradtak meg, azok mégis erősen mozaikos, felszabdalt hatást keltenek. Ez jórészt az azokat átszelő csatornáknak és utaknak, illetve a változatos tájhasználatnak köszönhető.

A gyepek hasznosítása is vegyes képet mutat, egyes helyeken legeltetés, máshol túlnyomó részt kaszálás jellemző. A kaszált területek kiterjedését és a kaszált területeken a lekaszált terület százalékos arányát helyenként szükséges lenne csökkenteni. Viszonylag kevés a kezeletlen gyepterület.

A legeltetett állatfajok közül a szarvasmarha részaránya nagyobb, de juhlegelőt is találunk. Szerencsére a jobb állapotú szikes gyepek nagy részén, ahol jellegzetes mikrodomborzatot találunk, a legeltetés a jellemző.

A két települést érintő gyepfoltok szántók közé ékelődnek. Az egyes táblák mérete általánosságban nem túl nagy, viszonylag változatos agrárkörnyezetet, azaz változatos növényi kultúrákat hozva létre a tervezési terület közvetlen környezetében. Bihartorda határában, valószínűleg régebbi zártkertek nyomán kifejezetten kis táblás művelés a jellemző, sajnos nem túl nagy kiterjedésű területen.

Több esetben előfordult korábban trágya elhelyezése Natura 2000 gyepen, melyek helyén gyomosodás várható. Ezeken a foltokon a gyepek csak igen lassú regenerálódása várható.

A terület mozaikosságához hozzájárulnak a kisebb erdőfoltok, illetve idősebb fasorok is. A Nagyrábé külterületén levő élőhelyként jelölt területek csak kaszálással vannak hasznosítva, ennek térbeli és időbeli hatálya nagyon hektikus. Kaszálást lehetőség szerint ki kellene váltani legeltetéssel. A Biharnagybajom határában levő biotóp körüli gyept szintén kaszálják, majd utána juhokkal legeltetik.

1.3.3.2. Erdészet

A tervezési terület erdőállományának jelenlegi fatípusai többfélék, előfordulnak nemes nyarasok és egyéb tájidegen fafajok alkotta fasorok is. A távlati célállományok legtöbbször egyéb lombergyes-hazai nyarasok, elegyes- kocsányos tölgyesek, kőrises-kocsányos tölgyesek, kocsányos tölgyesek. A jelenleg faállománnyal borított terület nagyrészt tájidegen fajokból áll. A tájidegen fajok lecserelése hazai fafajokra általános természetvédelmi célkitűzés.

Az erdőállomány jellemzése:

A terület üzemtervezett erdőállománya 11 részletben 22,9 hektáron helyezkedik el és az érintett erdőrészek közösségi, illetve magántulajdonban vannak.

Az alábbi táblázat bemutatja az érintett erdőrészek területi kiterjedését és rendeltetését, illetve a faállomány jelenlegi és a célállomány szerinti összetételét.

Erdőrészlet	Kiterjedés (ha)	Faállomány	Célállomány	Felújítás jellege	Rendeltetés	Védettség
Báránd 34A	3,48	Egyéb kemény lombos	Egyéb lomb elegyes – hazai nyaras	Tarvágás	Mezővédő	Védett
Báránd 34B	1	Akácos	Egyéb lomb elegyes – hazai nyaras	Tarvágás	Mezővédő	Nem védett
Nagyrábé 48A	4,3	Egyéb kemény lombos	Kőrises – kocsányos tölgyes	-	Településvédelmi	Nem védett
Nagyrábé 47C	4,09	Kocsányos tölgyes	Kocsányos tölgyes	Tisztítás	Mezővédő	Nem védett
Nagyrábé 47TN	1,61	-	-	-	-	Nem védett
Nagyrábé 47NY2	0,18	-	-	-	-	Nem védett
Nagyrábé 48NY	0,28	-	-	-	-	Nem védett
Bihardancsháza 12A	0,72	Nemes nyaras	Elegyes – kocsányos tölgyes	Tarvágás	Faanyagtermelő	Nem védett
Bihartorda 16A	2,19	Nemes nyaras	Kocsányos tölgyes	Tarvágás	Mezővédő	Nem védett
Bihartorda 23A	3,6	Elegyes – kocsányos tölgyes	Kocsányos tölgyes	Törzskiválasztó gyérítés	Településvédelmi	Nem védett
Bihartorda 23B	1,44	Elegyes – kocsányos tölgyes	Kőrises – kocsányos tölgyes	Tarvágás	Településvédelmi	Nem védett
Össz.	22,89					

1.3.3.3. Vadgazdálkodás

A terület az I/3. Hajdú-bihari apróvadas körzetben helyezkedik el. A körzet meghatározó jellegét az apróvadász kedvező mezei élőhelyek adják, ugyanakkor az erdőszültebb észak-keleti tájegységben a vaddisznó és a telepített dámállományok jelentős szerepet játszanak. A határmenti Bihari térségben, a gímszarvas szórványos előfordulása, valamint a vaddisznó állandó jelenléte a jellemző. Az őzállomány minősége a körzetben kiemelkedő, de jellemző az állományok alulhasznosítása. A fácán és mezei nyúl állomány a vadgazdálkodási körzetben kiváló, északról délre haladva a két faj állománysűrűsége növekszik. A fogoly és a mezei nyúl populáció a körzet dél-nyugati részén, mint géncentrum jelentős.

Érvényben lévő vadgazdálkodási tervek:

I/3. Hajdú-bihari apróvadas körzet vadgazdálkodási terve. Érvényesség: 2014-ig. (Készítését az Országos Vadgazdálkodási Adattár koordinálta.)

Nagyrábé Petőfi Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-904910-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. **Érvényes:** 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSZH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Bárándi Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-905040-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. **Érvényes:** 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSZH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Dózsa Vadásztársaság, Biharnagybajom (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-905030-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. **Érvényes:** 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSZH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

1.3.3.4. Vízgazdálkodás

A Hortobágy-Berettyó alegység (2-17) nem közvetlenül a Tisza, hanem a Körösök vízrendszeréhez csatlakozik. A szabályozások eredményeképpen egységes, többé-kevésbé jól beágyazott meder alakult ki. Az árvízi meder méreteit részben a vízjáték nagysága, részben a védtöltések távolsága jellemzi.

A Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság látja el a területen az ár- és belvízvédelem feladatait, az 1995. évi LVII. Törvény, a 83/2014 (III. 14.) Korm. Rend. és a 120/1999 (VIII. 6.) Korm. rendelet alapján.

A számos ősrégi ér és folyás medrének felhasználásával épült csatornarendszer lehetőséget nyújt bizonyos víztározásra, vízvisszatartásra is, amivel a belvízvédelem mellett az öntözést is elősegítik.

Jelentős vízelvezető csatorna a Hortobágy-Berettyóba ömlő Sárréti-főcsatorna (70 km, 386 km²), a Berettyóba ömlő Kutas-csatorna (65 km, 782 km²), valamint ennek két mellékcsatornája az Ölyvös-csatorna (49 km, 258 km²) és a Szöcsköd-Komádi-csatorna (25 km, 78 km²).

A Tisza több mint 100 km-en érezhető visszaduzzasztó hatása mellett az 1942 óta üzemben levő békésszentandrás duzzasztómű az egész öntözési idény alatt 3-5 m-rel emeli a Hármaskörös szintjét és duzzasztása a Sebes-Körösre és a Hortobágy-Berettyóra is kihat. A Hortobágy-Berettyón a torkolatánál épült árvízkapu megakadályozza a Hármaskörös magasabb árvizeinek visszaduzzasztását. A vízhozamok alakulására egyre fokozódó mértékben kihat az öntözések kiterjeszkedése. Már az ország területére belépő víz mennyiségét is csökkentik a romániai öntözések, magyar területen pedig a zsilipek és szivattyútelepek nemcsak a vízrendszer saját vízkészletét osztják szét, hanem több ponton hoznak át a körös-völgyi vízszükségletek fedezésére a

Tiszából származó vizet is.

A kisvizeket, sőt bizonyos mértékben a középvizeket is befolyásolja az emberi beavatkozás. Csupán az árvízi adatok tükrözik a jelenlegi vízrendszernek megfelelő természetes lefolyási viszonyokat. A múlt századi ármentesítési munkálatok után, a művelésbe vont szántóföldeket és legelőket veszélyeztető belvizek károsításának megakadályozására, a század végén megindultak a Tiszántúlon is az intenzív belvízrendezések. Nagy arányban növekedett a szántó föld, csökkent a vizes rét, a terméketlen legelő. Az ár- és belvízmentesítés következtében kialakulhatott az úthálózat, új községek létesültek, és bővült a tanyavilág. Az ármentesítések és belvízrendezések után a korábbi területeken egységes vízrendszerek alakultak ki.

Az árvízvédelmi töltések besorolása elsőrendű. A túl szűk hullámtér, a túl egyenes meder ugyanakkor meg is bosszulja magát: a kezdődő meanderek a töltéseket erodálják, a felső vízgyűjtőkön zajló erdőirtások és beépítések miatti szeszélyesebb vízjárást pedig a szűk hullámterek korlátozott tárolókapacitása csak nehezen viseli.

Még két vízfolyás érdemel említést, a kimagaslóan tiszta vizű Keleti-főcsatorna, mely több jelentős halastórendszert lát el vízzel, de jóléti tavakat is (bakonszegi Remete-tó), a terület nyugati szélén vezető Hortobágy-Berettyót.

1.3.3.5. Turizmus

A területen jelenleg intenzív turizmus nem jellemző, azonban alkalmi látogatók előfordulhatnak.

1.3.3.6. Ipar

Ipari fejlesztés nem tervezett, intenzív területhasználat nem fenyegeti.

1.3.3.7. Infrastruktúra

A Bihartordát Bakonszeggel összekötő út keresztülszeli a Bihartorda határába eső területrészt. Bihartordáról északi irányba egy mezőgazdasági szilárdburkolatú út metszi egy rövid szakaszon, majd érinti ugyanezt a területrészt.

A tervezési területet érintő legforgalmasabb földút a K-XI víztározótól északra található Natura 2000 gyepeket szeli ketté. Esős időben a forgalom hatására a környező gyepek egy keskenyebb sávban gyakran sérülnek.

A Biharnagybajom-Báránd között tervezett szilárd burkolatú út érinthet még más sziki bagoly élőhelyet.

2. Felhasznált irodalom

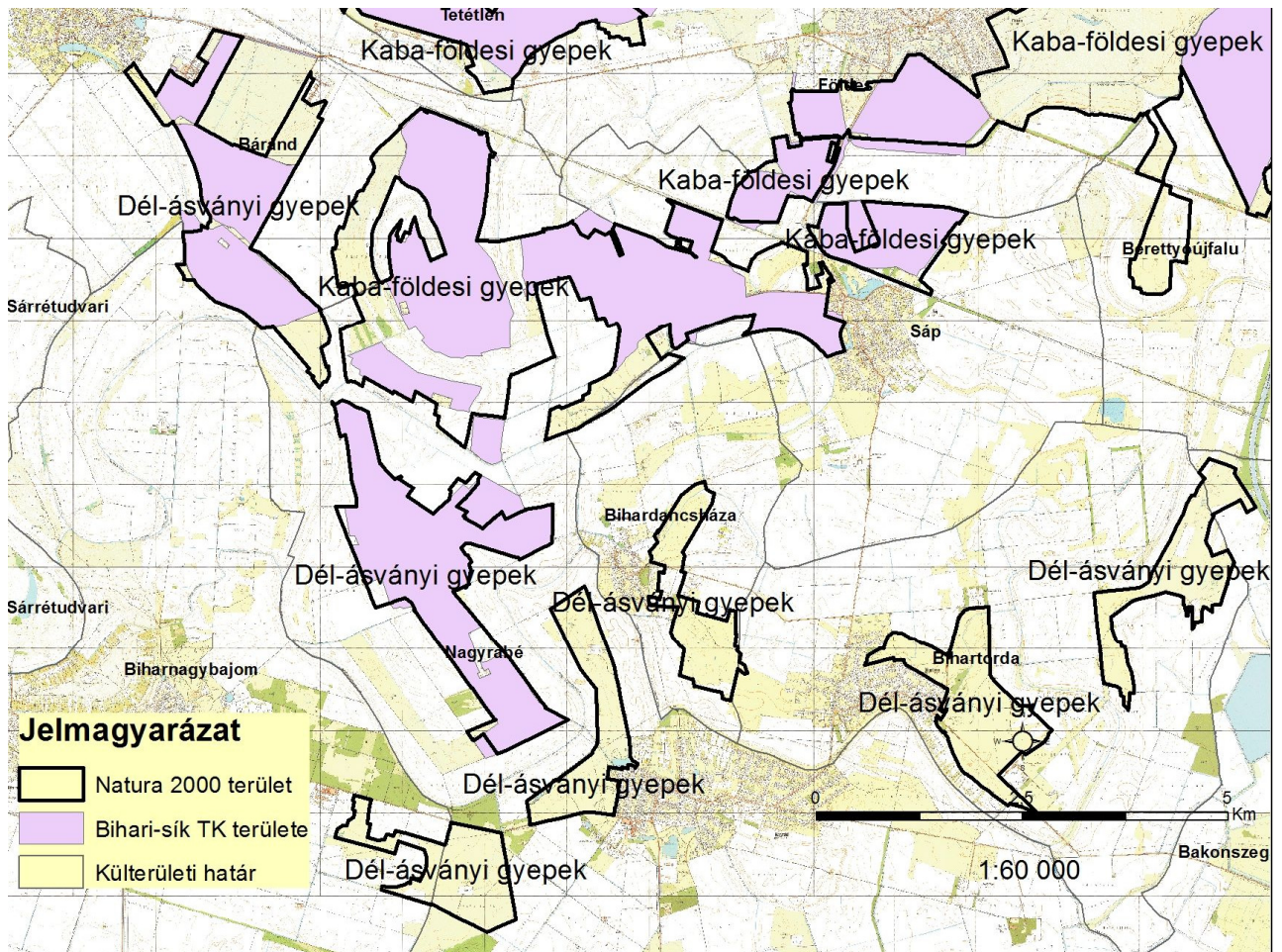
- Bakowski M., Filipiak A. & Fric Z. (2010) Foregoing behaviour and nectar use in adult Large Copper Butterflies, *Lycaena dispar* (Lepidoptera: Lycaenidae). – *Entomologica Fennica* 21: 49-57.
- BARANYI, T., KOROMPAI, T., JÓZSA Á. CS., KOZMA P. (2006): *Gortyna borelii lunata* (Freyer, 1838). In: Varga, Z. (ed.): *Natura 2000 fajok kutatása I. – Natura 2000 species studies I.* [Dél-Nyírség-Bihari Tájvédelmi és Kulturális Értéktörző Egyesület, Debrecen. pp. 3-69.]
- BÁNÓ, L. (1943): *Hydroecia leucographa* Bkh. Budán. *Folia entomologica hungarica* 8: 102.
- BORKHAUSEN, M. B. (1972): *Naturgeschichte der Euroäischen Schmetterlinge nach systematischer Ordnung.* 4. Teil: *Der Phalaenen zweite Horde: Eulen* [Varrentrap C Wenner, Frankfurt. 809 pp.]
- BOURSIN, C. (1961): Zum Artikel von Herrn Friedrich König über *Hydroecia leucographa* Bkh. [Entomologische Zeitschrift 71.]
- Böloni, J., Molnár, ZS. és Kun, A (2011): Magyarország élőhelyei – Vegetációtípusok leírása és határozója – ÁNÉR 2011. MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót 439 pp.
- BUSCHMANN, F. (1998): Újra megtaláltam a „Jászági borelli-t”! [Folia Historico-Naturalia Musei Matrensis 23: 255-257.]
- CARBONELL, J., CERVELLO, A. (1991): Nova traballa de *Gortyna borelii* Pierret a Catalunya i altres heterócers recollits a Saló (Bages) el novembre de 1991. [Butlletí de la Societat Catalana de Lepidopterologia, Barcelona 68: 27-28.]
- CHALMERS-HUNT, J. M. (1972): Notes on the Discovery of the Larva and Pupa in Britain of *Gortyna borelii* Pierret: Fisher's Estuarine Moth. [Entomologist's Record and Journal of Variation 84: 52-53.]
- Duffey E. – Ecological studies on the large copper butterfly *Lycaena dispar* HAW. Batavus OBTH. at Woodwalton Fen National Nature Reserve, Huntingdonshire
- Duffey E. - The re-establishment of the large copper butterfly *Lycaena dispar batava* obth. on Woodwalton Fen National Nature Reserve, Cambridgeshire, England, 1969–73
- DUMONT, C. (1909): Note sur *Gortyna borelii* Pierret (Lep. Noctuidae). [Bulletin de la Société Entomologique de France. 286-287.]
- DUMONT C, 1925-1926. Observations biologiques sur les *Hydroecia* Françaises. [Encycl. Ent. 1: 53-72.]
- Ebert G., (ed.) (1991) *Die Schmetterlinge Baden Württembergs, Band 2. Tagfalter II.* – E. Ulmer Verlag, Stuttgart, 535 pp.
- ERNST, M. (2005): Verbreitung der Haarstrangwurzeule (*Gortyna borelii* Pierret 1837) in Hessen. [Naturschutz und Landschaftsplanung 37 (12): 376-383.]
- FISHER, J. B. (1971): *Gortyna borelii* Pierret (ssp. *lunata* Freyer?): a new British moth. [Entomologist's Record and Journal of Variation 83: 51-52.]
- Gedeon, Cs. I., Boross, G., Németh, A. & Vilmos Altbäcker, V. (2011): Release site manipulation to favour European ground squirrel *Spermophilus citellus* translocations: translocation and habitat manipulation. *Wildl. Biol.* 17: 97-104.
- GIBSON, C. (2000): The conservation of *Gortyna borelii lunata* Freyer (Lep: Noctuidae). [Entomologist's Record and Journal of Variation 112: 1-5.]
- GOATER, B. (1973): A note on rearing *Gortyna borelii* Pierret (Lep., Noctuidae). [Entomologist's Gazette 24: 12–14.]
- GYULAI, P. (1987): Notes on the distribution of *Gortyna borelii lunata* Freyer in the Carpathian Basin. [Nota lepidopterologica 10 (1): 54-60.]
- Haraszthy, L. (szerk.) (2014): *Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon.* - Pro Vértes Közalapítvány, Csákvár
- HART, C. (1998-99): An estimate of the range and population levels of Fisher's estuarine moth (*Gortyna borelii lunata* Freyer), (Lep.: Noctuidae) in Essex, July and October 1996. [British Journal of Entomology and Natural History 11: 129-138.]
- HILL, J., RINGWOOD, Z. & ROUSE, T. (2002): Distribution and status of *Gortyna borelii* Pierret ssp. *lunata* Freyer (Lep.: Noctuidae) in southeast England. [Entomologist's Record and Journal of Variation 114: 49-53.]
- IPPOLITO, R., PARENZAN, P. (1978): Contributo alla conoscenza delle *Gortyna* Ochs. Europee (Lepidoptera, Noctuidae). [Entomologica, Bari 14: 159-202.]
- JOYCE D & PULLIN A, 2002. *Gortyna borelii* pilot study. [December 2002. Unpublished report for English Nature.]
- Katona, K., Váczi, O & Altbäcker, V. (2002): Topographic distribution and daily activity of a European ground squirrel population in Bugacpuszta, Hungary. *Acta Theriologica* 47(1): 45-54.
- Kis, J., Váczi, O., Katona, K. & Altbäcker, V. (1998): A növényzet magasságának hatása a cinegési ürgék élőhelyválasztására. *Természetvédelmi Közlemények*, 7: 117-123.

- KOKOT, A. (2001-2002): *Gortyna borelii* Pierret, 1837 (Lepidoptera: Noctuidae) gatunek nowy dla fauny Polski. *Gortyna borelii* Pierret, 1837 (Lepidoptera: Noctuidae) new to the Polish fauna. [Acta entomologica silesiana 9-10: 87.]
- KOROMPAL, T., KOZMA, P. (2005): A *Gortyna borelii* lunata (Freyer, 1843) elterjedésének vizsgálata a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén (Lepidoptera: Noctuidae). [Folia Historico-naturalia Musei Matrensis 29: 209-212.o.]
- KOVÁCS, L. (1955): The occurrence in Hungary of *Hydroecia leucographa* Bkh., with new data on its life history. [Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae 1. 323-329.o.]
- KÖNIG, F. (1941): A *Hydroecia leucographa* Bkh. új lelőhelyei a Bánságban. [Folia Entomologica Hungarica 6: 48-63.]
- KÖNIG, F. (1959): Beiträge zur Kenntnis der Lebensweise von *Hydroecia leucographa* Bkh. [Folia Entomologica Hungarica (Series Nova) 12: 481-493.]
- KÖNIG, F. (1960b): Erfolgreiche Eizuchten von *Hydroecia leucographa* Bkh. [Entomologische Zeitschrift 70 (5-7): 69-75.]
- Kühne L., Haase E., Wachlin V., Gelbrecht J., Dommair R. (2001) Die FFH-Art *Lycaena dispar* – Ökologie, Verbreitung, Gefährdung und Schutz im norddeutschen Tiefland (Lepidoptera, Lycaenidae). – *Märkische Entomologische Nachrichten* 3: 1–32
- Lafranchis T., Heaulme V. & Lafranchis J. (2001) Biologie, écologie et répartition du Cuivre des marais (*Lycaena dispar* Haworth, 1803) en Quercy (sud-ouest de la France) (Lepidoptera: Lycaenidae). – *Linneana Belgica* 18: 27-36.
- Lai G. B. & Pullin A. S. (2004) Phylogeography, genetic diversity, and conservation of the large copper butterfly *Lycaena dispar* in Europe. – *Journal of Insect Conservation* 8: 27-36.
- LE CERF, F. (1911): Sur *Hydroecia leucographa* Bkh. var. *borelii* Pierret (Lep.). [Bulletin de la Société Entomologique de France. 217.]
- Martin L. A. & Pullin A. S. 2004. Host-plant specialisation and habitat restriction of an endangered insect, *Lycaena dispar* batavus (Lepidoptera: Lycaenidae). – *European Journal of Entomology* 101: 51-56 (part I: Larval feeding and oviposition preferences), 57-62 (part II: Larval survival on alternative host plants in the field).
- Martin L. A., Pullin A. S. - Host-plant specialisation and habitat restriction in an endangered insect, *Lycaena dispar* batavus (Lepidoptera: Lycaenidae) II. Larval survival on alternative host plants in the field.
- NAGY, L. (1942): A *Hydroecia leucographa* Bkh. újabb lelőhelye Vácon. [Folia entomologica hungarica 7: 96-97.]
- Németh, F & Seregélyes, T. (1989): Természetvédelmi információs rendszer: adatlap kitöltési útmutató. Kézirat, Környezetgazdálkodási Intézet, Budapest.
- Nicholls C. N. & Pullin A. S. (2003) The effects of flooding on survivorship in overwintering larvae of the Large Copper Butterfly *Lycaena dispar* batavus, and its possible implications for restoration management. – *European Journal of Entomology* 100: 65–72.
- Nicholls C. N. & Pullin A. S. (2000) A comparison of larval survivorship in wild and introduced populations of the Large Copper Butterfly (*Lycaena dispar* batavus). – *Biological Conservation* 93: 349–358.
- OROZCO I SANCHIS, A., OROZCO I SANCHIS, R. (1985): *Gortyna borelii* (Pierret, 1837) nou per a la Fauna Iberica, i confirmació de la presència a Catalunya d'*Episema glaucina* (Esper, 1789) (Lepidoptera, Noctuidae). [Treballs de la Societat Catalana de Lepidopterologia, Barcelona 7: 49-50.]
- PEKARSKY, P. (1961): Ein fund von *Hydroecia leucographa* Bkh. [Entomologische Zeitschrift 71 (4): 44-45.]
- PIERRET, M. (1837): Description d'une nouvelle espèce du genre *Gortyna* (Treits). [Annales de la Société Entomologique de France VI: 449-451.]
- PLATTS, J. (1981): Observations on the egg-laying habits of *Gortyna borelii* lunata Freyer in the wild. [Entomologist's Record and Journal of Variation 93: 44.]
- Pullin A. S. (1997) Habitat requirements of *Lycaena dispar* batavus and implications for re-establishment in England. – *Journal of Insect Conservation* 1: 177-185.
- Pullin A. S., Bálint Zs., Balletto E., Buszko J., Coutsis J. G., Goffart P., Kulfan M., Lhonoré J. E., Settele J. & van der Made J. G. (1998) The status, ecology and conservation of *Lycaena dispar* (Lycaenidae: Lycaenini) in Europe. – *Nota lepidopterologica* 21: 94-100.
- RADOVANOVIC, E. (1972): Pojava rijetke Noctuidae *Gortyna borelii* Pierr. u Jugoslaviji. [Acta entomologica Jugoslavica 7 (2): 71-72.]
- RAUCH, H. (1976): Die Zucht von *Gortyna borelii* (Lep., Noctuidae). [Entomologische Zeitschrift 86: 214-216.]
- RINGWOOD, Z. (2011): Possible Special Area of Conservation *Gortyna borelii* lunata (Fisher's Estuarine Moth) [Hamford Water, Essex - Selection Assessment Document]

- RINGWOOD Z K, 2004a. The Ecology and Conservation of *Gortyna borelii lunata* (Lepidoptera: Noctuidae) in Britain. [PhD thesis, University of Essex.]
- RINGWOOD Z, 2004b. Fisher's Estuarine Moth: an Essex speciality. In: Goodey B, (ed.) *The Moths of Essex*. [Wimbish: Lopinga Books, pp. 6-16.]
- RINGWOOD Z, 2006. The conservation of *Gortyna borelii lunata* (Fisher's Estuarine Moth) on a landscape-scale through agri-environment schemes. [Essex Naturalist 23:89-96.]
- RINGWOOD, Z., HILL, J., GIBSON, C. (2000): A study of *Gortyna borelii lunata* Freyer (Lep.: Noctuidae): Results from the first season of behavioural observation sessions. [Entomologist's Record and Journal of Variation 112: 93-99.]
- RINGWOOD, Z., HILL, J., GIBSON, C. (2002a): Observations on the ovipositing strategy of *Gortyna borelii* Pierret, 1837 (Lepidoptera, Noctuidae) in a British population. [Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae 48 (2). 89-99.]
- RINGWOOD, Z., GARDINER, T., STEINER, A., HILL, J. (2002b): Comparison of factors influencing the habitat characteristics of *Gortyna borelii* and its larval foodplant *Peucedanum officinale* in the United Kingdom and Germany. [Nota lepidopterologica 25 (1): 23-38.]
- RINGWOOD, Z., HILL, J., GIBSON, C. (2004): Conservation management of *Gortyna borelii lunata* (Lepidoptera: Noctuidae) in the United Kingdom. [Journal of Insect Conservation 8: 173-183.]
- RONKAY, L. (2001): *Gortyna borelii lunata* (Freyer, 1839) országos értékelése. [(Kézirat – unpublished paper) MTM Állattára, Budapest, 3 pp.]
- STEINER, A. (1985): Bemerkungen über *Gortyna borelii* in Südwestdeutschland (Lepidoptera: Noctuidae). [Entomologische Zeitschrift 95 (12): 161-173.]
- STEINER, A. (1998): *Gortyna borelii*. In: Ebert G. (ed): *Die Schmetterlinge Baden –Württembergs, Band 7. Nachtfalter V. – Spezieller Teil: Noctuidae*. [Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart. – p. 79-86.]
- Strausz M. - Habitat and host plant use of the Large Copper Butterfly *Lycaena dispar rutilus* (Lepidoptera: Lycaenidae) in Vienna (Austria)
- Strausz M., Fiedler K., Franzén M & Wiemers M. (2011) Habitat and host plant use of the Large Copper Butterfly. – *Journal of Insect Conservation* 16: 709–721.
- SUM, SZ. (2001): Beszámoló a védett nagy szikibagoly-lepke populációjának állapotát érintő vizsgálatokról Hajdú-Bihar megyében [jelentés a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság részére (kézirat)]
- SUM, SZ. (2008): A nagy szikibagoly-lepkéről [*Gortyna borelii* (Pierret, 1837)], valamint előfordulásáról a Körös-Maros Nemzeti Park működési területén [a faj tárgyalása és kutatási jelentés a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság részére (kézirat), 359 o.]
- Szabó R. (1956): Magyarország Lycaenidái. – *Rovartani Közlemények (Folia entomologica hungarica, Series Nova)* 9(13): 235-362.
- SZABÓ, S. (1993): Nagy sziki bagolylepke (*Gortyna borelii lunata*) a debreceni Nagyerdőn. [Calandrella, Debrecen 7 (1-2): 148.]
- TARPEY T, 1999. Sea Hog's Fennel (*Peucedanum officinale*) and Fisher's Estuarine Moth (*Gortyna borelii lunata*) in Hamford Water. [Unpublished report for English Nature.]
- Thomas J. & Lewington R. (2010) *The Butterflies of Britain and Ireland*. – British Wildlife Publishing, Dorset, 288 pp.
- VARGA, Z., BARANYI, T., (2003): A nagy szikibagoly-lepke (*Gortyna borelii lunata* (Freyer, 1838)) természetvédelmi akcióterve. [Debrecen. 34 pp.]
- Váczi, O. (2005): Abiotikus környezeti tényezők hatása ürgék tér- és időbeli aktivitásmintázatára. Doktori értekezés, ELTE, Budapest, pp. 131.
- Váczi, O. & Altbäcker, V. (2009): Ürgemonitorozás, Mintavételi protokoll, Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer. http://www.termeszetvedelem.hu/_user/downloads/biomon/TIR_NBMR_%DCrge_20090331.pdf
- Váczi, O., Katona, K. & Altbäcker, V. (1996): A bugacpusztai ürgepopuláció tér- és időbeli mintázata. *Vadbiológia* 5: 141-148.
- WARNECKE, G. (1959): Über die Verbreitung von *Hydraecia leucographa* Borkh. sowie Beschreibung einer neuen Form (Lep. Noct.). [Entomologisches Nachrichtenblatt Österreich und Schweizer Entomologen 11 (1): 4-6.]
- Webb M. R & Pullin A. S. (1996) Larval survival in populations of the Large Copper Butterfly *Lycaena dispar batavus*. – *Ecography* 19: 276–286.
- Webb M. R. & Pullin A. S. (2000) Egg distribution in the Large Copper butterfly *Lycaena dispar batavus* (Lepidoptera: Lycaenidae): Host plant versus habitat mediated effects. – *European Journal of Entomology* 97: 363-367.
- YLLA, J., MACIA, R., BLAZQUEZ, A., HERNANDEZ, J. (2001): *Gortyna borelii* (Pierret, 1837) nueva especie para la fauna aragonesa (Lepidoptera, Noctuidae). [Boletín de la Sociedad Entomológica Aragonesa 28: 119.]

3. Térképek

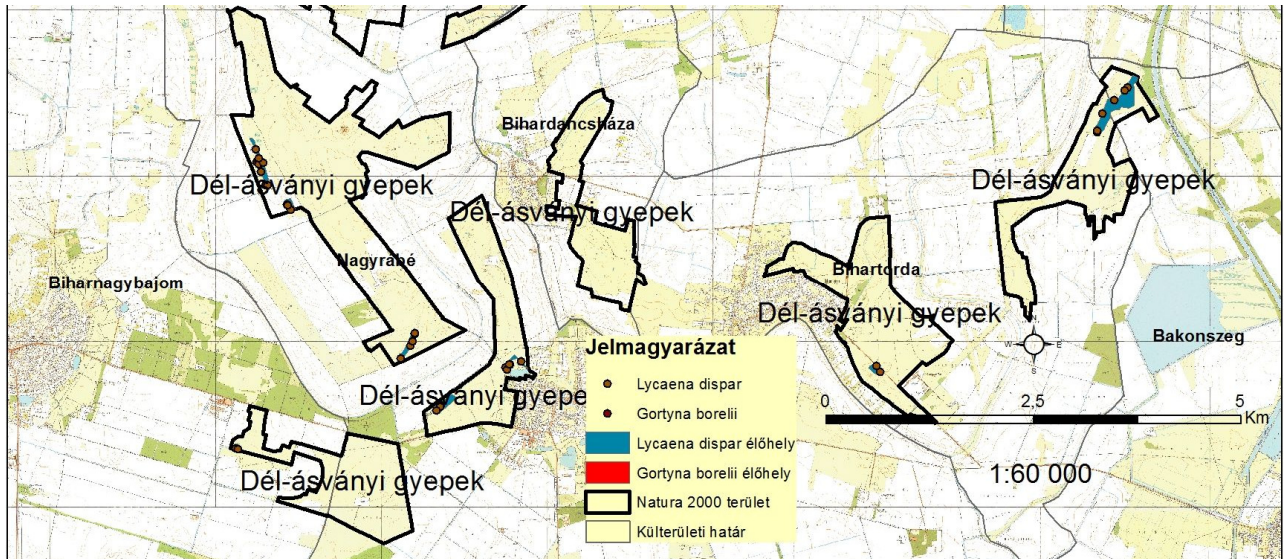
3.1. A tervezési terület áttekintő térképe (2014)

3.2.1. Jelmagyarázat a domináns élőhelytípusokhoz

Ac	Álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete
B1a	Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások
B2	Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet
B5	Nem zsombékoló magassásrétek
B6	Zsíókás, kötő kákás és nádas szikes vizű mocsarak
BA	Fragmentális mocsári- és/vagy hínárnövényzet mozaikok álló és folyóvizek partjánál
F1a	Ürmöspuszták
F1b	Cickóros puszták
F2	Szikes rétek
F3	Kocsordos-öszirózsás sziki magaskórósok, rétsztyepek
F4	Üde mézpázsitos szikfokok
F5	Padkás szikesek, szikes tavak iszap- és vakszik növényzete
H5a	Löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek
OA	Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek
OB	Jellegtelen üde gyepek
OC	Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek
OG	Taposott gyomnövényzet és ruderalis iszapnövényzet
P2b	Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések
RA	Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok
RC	Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők
RDa	Őshonos lombos fafajokkal elegyes fenyves származékerdők
RDb	Őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők
S2	Nemesnyárasok
S3	Egyéb ültetett tájidegen lombos erdők
S7	Nem őshonos fajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok
T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák
T10	Fiatallag és ugar
U10	Tanyák, családi gazdaságok
U11	Út- és vasúthálózat
U3	Falvak, falu jellegű külvárosok
U4	Telephelyek, roncssterületek és hulladéklerakók
U9	Állóvizek
T1K	Kukoricaültetvény
T1N	Napraforgó ültetvény
T1B	Búzaültetvény
T2L	Lucernaültetvény

3.4. Lepkefajok – nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*) és nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) előfordulása (2013.05.04)

3.5. Közönséges ürge (*Spermophilus citellus*) előfordulása (2013.06.28)

